

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

ORTAOKUL ALTINCI SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDA
YER ALAN ŞİİRLERİN ŞİİRSELLİK VE TEMALAR
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET AKALIN

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Halit KARATAY

BOLU, AĞUSTOS - 2024

KABUL VE ONAY SAYFASI

Mehmet AKALIN tarafından hazırlanan “**ORTAOKUL ALTINCI SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDA YER ALAN ŞİİRLERİN ŞİİRSELLİK VE TEMALAR AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans olarak oy birliği kabul edilmiştir.26/07/2024

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Prof. Dr. Halit KARATAY
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Hamdi BİRGÖREN
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Prof. Dr. Fevzi KARADEMİR
Düzce Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım

Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin Turnitin adlı programında enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı %30'u geçmemektedir.

MEHMET AKALIN

ÖZET

**ORTAOKUL ALTINCI SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDA YER ALAN
ŞİİRLERİN ŞİİRSELLİK VE TEMALAR AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
MEHMET AKALIN
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI
(TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. HALİT KARATAY)
BOLU, AĞUSTOS - 2024
X + 78 SAYFA**

Yazının icadından günümüze, insanın kendini ifade etme ve duygusal ihtiyaçlarına dayalı olarak edebi türler ortaya çıkmıştır. Bu türler arasında en yaygın olanı şiirdir. Yazılı edebiyatın ilk örnekleri de şiirsel bir dille yazılmıştır. Şiir, insan yaşamından, doğadan, tarihi olaylardan ve öğretici hayat hikâyelerinden esinlenerek kaleme alınan eserlerdir. Şairler, duygularını yansıttıkları eserlerinde aşk, tarih ve güncel olayların etkisiyle şiiri farklı alanlarda geliştirmiştir.

Bu çalışmada, 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirlerin, şiirsellik ve temalar açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. İncelenen şiirlerin temalara uygun, öğrencilerin seviyesine hitap eden ve dil bilgisi kurallarına uygun olduğu belirlenmiştir. Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirlerin öğrencilerin yaş ve dil seviyelerine uygun seçilmesi ve şiir yazma, yorumlama becerilerini geliştirecek etkinlikler düzenlenmesi önerilmektedir.

ANAHTAR KELİMELEER: Şiir, Şiir Türleri, Şiir Öğretimi, Türkçe Dersi

ABSTRACT

THE EVALUATION OF POEMS IN SECONDARY SCHOOL SIXTH GRADE TURKISH COURSE BOOK IN TERMS OF POETRY AND THEMES

MA THESIS

MEHMET AKALIN

BOLU ABANT IZZET BAYSAL UNIVERSITY

INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

DEPARTMENT OF TURKISH AND SOCIAL SCIENCES EDUCATION

TURKISH EDUCATION PROGRAM

(SUPERVISOR: PROF. DR. HALİT KARATAY)

BOLU, AUGUST- 2024

X + 78 PAGES

From the invention of writing to the present, literary genres have emerged based on humans' need for self-expression and emotional fulfillment. Among these genres, poetry is the most prevalent. The earliest examples of written literature were also composed in a poetic style. Poetry consists of works inspired by human life, nature, historical events, and instructive life stories. Poets have developed poetry in different domains by reflecting their emotions in works influenced by love, history, and contemporary events.

This study aims to evaluate the poems included in the 6th Grade Turkish textbook in terms of their poetic qualities and themes. It has been determined that the analyzed poems are appropriate for the themes, cater to the students' level, and conform to grammatical rules. It is recommended that poems in Turkish textbooks be selected according to the students' age and language proficiency levels, and that activities designed to enhance their poetry writing and interpretation skills be organized.

KEYWORDS: Poetry, Types of Poetry, Teaching Poetry, Turkish Lesson

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY SAYFASI	ii
ETİK BEYAN.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİL LİSTESİ.....	viii
TABLO LİSTESİ	ix
TEŞEKKÜR	x
1. GİRİŞ	1
1.2. Problem Durumu.....	1
1.2. Problem Cümlesi.....	3
1.3. Araştırmanın Amacı	4
1.4. Araştırmanın Önemi.....	4
1.5. Sınırlılıklar	4
1.6. Tanımlar	4
2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	6
2.1. Şiir Öğretimi	8
2.1.1. Türkçe Öğretim Programında Şiirin Yeri	8
2.1.2. Şiirsellik ve Şiir.....	16
2.1.2.1 Şiirde Ahenk (Ses, Ritim) Unsurları	16

2.1.2.2. Şiirde Anlatım Unsurları:	18
2.1.2.3. Şiirde Konu (Tema) ve Ana Düşünce (Duygu).....	23
2.1.2.4. Şiir Dili.....	24
2.1.2.5. Şiir Türünün Edebi Türler İçindeki Yeri.....	26
2.1.2.6. Şiir Nasıl Okunur/Okutulur?	38
2.1.2.7. Şiir Yazma Alanına Yönelik Yapılabilecek Etkinlikler.....	43
2.1.9.1. Çocuk Şiirlerinde Bulunması Gereken Özellikler.....	51
2.1.2.8. Öğrencilerin Şiirsel Metinlerinin Değerlendirilmesi	52
3. YÖNTEM.....	54
3.1. Araştırmanın Yöntemi ve Modeli	54
3.2. Şiir Değerlendirme Yöntemi	54
4. BULGULAR.....	56
4.1. Bir Kez Gönül Yıktın İse	56
4.2. Kardeşim	59
4.3. Küçük Ressam:	62
4.4. Sakın Kesme:	65
4.5. Bu Vatan Kimin:	68
4.6. İnsan Hakları:	71
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	75
6. ÖNERİLER	76

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

- Şekil 2.1.** Tompkins'in Sınıflandırmasına Göre Şiir Türleri**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**2
- Şekil 2.2.** Formüle Edici Şiir Türleri**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- Şekil 2.3.** Model Şiirlerin Türleri.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**7
- Şekil 2.4.** Şiir İnceleme Kategorileri**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2.1 Metin türlerinin sayısı **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**2

Tablo 2.2 Şiir değerlendirme ölçütleri **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın hayata geçirilmesi sürecinde bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım, saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Halit KARATAY'a ve desteklerini her daim yanımda hissettiğim aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Mehmet AKALIN

1. GİRİŞ

Dil ve kültür iç içe geçmiş iki kavram olup birbirlerinden beslenmektedir. İnsanlığın doğuşundan bu yana kültürün taşıyıcısı görevini üstlenen dil bu yönüyle hem kendisi canlı bir varlık olarak varlığını sürdürmüş hem de kültüre can vermiştir. Dilin sanatlı bir biçimde kullanılmasıyla kelimelerin yeni anlamları ortaya çıkmış, edebiyat ise bu var oluş ve yaşama sürecinin en uygun yeri olup bu süreci en çok şiirle sağlamıştır.

Edebi bir tür olarak şiir, sanatlı ve kendine özgü kuralları içinde barındıran söyleyişle insanın ruh dünyasını zenginleştirir. Zannediyorum ki insanın duygularının en içten dile getirdiği edebi tür şiirdir. Şairin ruh dünyasına bu sayede ulaşmak mümkün olur.

Kültür, tarih ve sanat alanında ulusların kalıcı eserler bırakmak amacıyla kullandıkları edebi türler içerisinde en yaygın olanı şiirdir. Şiirsel söyleyiş Türk dilinin ilk örneklerinde dahi görülmektedir. Toplumların tarihi geçmişlerine yönelik izleri şiirde yakalamak mümkündür. Şiir, yazıldığı toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik şartlarından bağımsız değildir. Estetik düşüncenin en ince uzantıları şiir dilinde saklıdır (Bülbül, 2017:93).

Anlam derinliği oluşturabilme ve bunu yazı yoluyla imgesel araçlar kullanarak aktaran şiir; akıl gözüne değil duygu gözüne ihtiyaç duyan bir etkileşim özelliğine sahiptir (Ekinci, Demirel, 2023:25).

Şiir, ritimli ve uyuma dayanan bir yazınsal türdür. Düş gücünün hayal ve imgeyle yol almış hali olmakla birlikte kalbe hitap eden, coşku ve heyecan uyandıran şiir; edebi türler içerisinde önemli bir yere sahiptir.

Bu bölümde, araştırmanın temelini teşkil eden problem durumu ve problem cümlesi ile birlikte, araştırmanın genel amacı ve alt amaçları detaylandırılmıştır. Ayrıca, çalışmanın önemine, karşılaşılan sınırlılıklara ve araştırmada kullanılan terimlerin tanımlarına yer verilmiştir. Bu unsurlar, araştırmanın kapsamını ve çerçevesini belirleyerek, çalışmanın anlaşılabilirliğini ve bilimsel değerini artırmayı hedeflemektedir.

1.2. Problem Durumu

Yaşadığımız çağda bilimsel ve teknolojik alanlarda kaydedilen hızlı değişme ve gelişmeler; özgür düşünen, sorgulayan, yaratıcı yönleri gelişmiş,

duygusal zekâsını kullanabilen, sorumluluklarını yerine getiren ve hakkını arayan, toplumu yönlendirme görevini üstlenen bireylerin yetiştirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu amaçla hazırlanan programlar ışığında Türkçe öğretiminde zaman içerisinde değişikliklere gidilmiş; öğretim yaklaşımları değiştirilerek eğitim öğretim faaliyetlerine yeni boyutlar kazandırmak; ana dilini kavramış ve doğru kullanabilen, çağın ihtiyaçlarına cevap verecek bireyler yetiştirmek amaçlanmıştır. Öğrenciye istenilen davranışları kazandırmak, kusurlu davranışları düzeltmek gibi amaçlarla eğitim sürecine tabii tutulan öğrencilerin, sürecin sonunda planlanan hedeflere ulaşmaları beklenmektedir.

Eğitim insanın topluma uyum sürecinde insanları doğru yönlendirme amacı taşır. Bu yönlendirme belirli ve kullanışlı eğitim programları aracılığıyla sosyal ve ulusal değerleri tanıtır ve benimsetme, bugünün gerçeklerini gösterme ve geleceğe dönük değerlerle birlikte en önemlisi özgüvenli bireyler yetiştirmekle gerçekleşir.

Eğitimin amacı, sosyal kapasiteleri gelişmiş bireyler vasıtasıyla geçmişten gerekli dersleri çıkarıp güvenli bir gelecek inşa edebilme özgüvenini kazandırmaktır (Kavcar, 1994).

Ülkemizde örgün eğitim kurumları aracılığıyla milli ve manevi değerlerini koruma görevi büyük ölçüde ilköğretim ve ortaokul kademesinde verilen Türkçe dersi öğretim programına yüklenmiştir. Bu amaçla değişen Türkçe Öğretim Programıyla (TÖP) birlikte daha iyi hizmet üreterek becerili vatandaşlar yetiştirilmesine imkân sağlanmaya çalışılmıştır.

Türkçe dersleri, tarihteki önemli karakterlerin yaşam öyküleri üzerinden dönemin sosyal ve kültürel şartlarına uzanan, bireysel veya toplumsal olayları konu edinen eserleri öğrencilere okutmak suretiyle, onlara millî ve estetik heyecan kazandırmak, onların görüş, seziş ve duyuş ufuklarını genişletmek amacını taşır (Temizyürek, Balcı, 2007: 10).

Dil, doğuşundan bugüne kadar yaşanan süreç içerisinde ait olduğu toplumun hayat macerasına yaslanmış bir mekanizmadır. Bundan dolayı dili ulusal ve kültürel gelişimin temel bir ögesi olarak görmek gerekir. Toplamlar yaşadıkları süreç boyunca kendi kültürlerini oluştururken bunu dil vasıtasıyla gelecek nesillere aktarabilirler. Nitekim ulusal kültürün öğelerinden biri olan dil ve ona dayalı olarak, kendini ifade etme ihtiyacından doğan bir disiplin olarak edebiyat ortaya çıkar. Doğduğu coğrafyanın tesiriyle ilk olarak annesinden öğrendiği dili konuşan bir çocuk, örgün eğitim yoluyla dil ve edebiyatı okulda öğrenir. Kültürün yaşatılması

ve aktarılması olgusu üzerinden okulda yapılan dil öğretimi kültürün geliştirilmesi için anahtar bir rol üstlenmektedir (Kantemir, 1981: 1)

Bütün bu amaçlar doğrultusunda yapılan Türkçe eğitiminde diğer edebi türlerle birlikte şiirler aracılığıyla da kültürümüzü öğrencilere aktarabilir, geçmişten günümüze gelen bu birikim sayesinde öğrencilerin aydınlık bir anlayışa sahip olmalarını sağlayabiliriz. Şiir; iyilik, kötülük, adalet, önemli değerlere sahip çıkma güdüsü gibi duyguların gelişmesine yardımcı olmakta; çocukların hayal gücünü zenginleştirmektedir. Şiirleri anlamaya çalışmak, öğrenme ve düşünme yollarımızı çoğaltmakta, bir başkasının iç dünyasına girmeyi sağlamakta, böylelikle bireyleri sabit fikirlerden uzaklaştırmaktadır. Şiir öğrencilere bilişsel farkındalıklarını geliştirme, duygularının adını koyabilme, ufuklarını açma ve yeni bilgileri oluşturabilme açısından önemli katkılar sağlamaktadır. Şiirin ötesinin dünyasına açılan bir kapı olmasının yanı sıra ilk çağlardan bu yana kullanılan bir tür olması sebebiyle ürünü olduğu kültürü hem kültürün mensuplarına hem de diğer kültürlerle tanıtmak gibi bir işlevi de vardır.

Okuma, yazma, sözlü iletişim ve bunların yanında dil bilgisi temel becerileri üzerine konuşlanmış Türkçe eğitiminde; bu becerilerin kazandırılmasında şiir öğretiminin önemi büyüktür.

Araştırmada Millî Eğitim Bakanlığına ait 6. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 6 (altı) şiire yer verilmiş olup; öncelikle ana dili eğitiminin önemi, Türkçe Öğretim Programında şiirin yeri ortaya konmaya çalışılmış, şiir ve şiirsellik kavramları üzerinde durulmuş, 2023-2024 öğretim yılı ortaokul 6. sınıfa ait Türkçe ders kitabında yer alan şiirlerin;

- Programda yer alan kazanımlarla ilişkili olup olmadığı,
- Şiirsellik ve ahenk,
- Türk dili dil bilgisi kurallarına uygunluğu ve farklı ses olaylarını örneklendirmesi açısından değerlendirmesi yapılmıştır.

1.2. Problem Cümlesi

Araştırmada “6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirlerin şiirsellik, dil bilgisi kurallarına uygunluk ve ses olaylarını örneklendirme, şiirler alındıkları temalar için uygun mudur?” sorusuna yanıt aranmıştır.

1.3. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı; ortaokul 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki şiirlerin, temalarına uygun olarak incelenmesi ve şiir öğretimiyle çocuğa kazandırılacak davranışların tespit edilerek eğitimde kullanılmasını sağlamaktır.

Araştırmada öncelikle Türkçe öğretimi, şiir ve şiirsellik kavramı üzerinde durulmuş, Türkçe Öğretim Programında şiirin yeri ortaya konmaya çalışılmış, 2023-2024 öğretim yılı 6. sınıflara ait Türkçe ders kitabında yer alan şiirlerin;

1. Şiirsellik ve ahenk,
2. Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin hangi temaları içerdiği ve alındıkları temaya uygunlukları,
3. Türk dili dil bilgisi kurallarını ve ses olaylarını örneklendirme durumları değerlendirilmiştir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma ile TÖP doğrultusunda hazırlanan 6. sınıf ders kitaplarında sunulan şiirlerin, öğrenci eğitimi açısından önemi incelenecek olup, seçilen şiirlerin temsil ettikleri temalara uygunluğu, programda yer alan kazanımları gerçekleştirme düzeyine etkisi, söz konusu kazanımların şiirde ne ölçüde yer aldığı araştırma konusu yapılacaktır. Kazandırılması hedeflenen davranışları karşılayabilecek düzeyde olup olmadıkları açısından incelenip ortaya konması, ayrıca şiirsellik ve ahenk, dil bilgisi kurallarına uygunluk ve ses olaylarını örneklendirmesi açısından önemli görülmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma; Tokat il Merkezindeki ortaokul 6. sınıfta Millî Eğitim Bakanlığının öğretim materyali olarak ücretsiz dağıttığı Türkçe ders kitabıyla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Şiir: Gücünü dilden alan, etkili anlatım gücüne sahip, sözcüklerin temel anlamlarıyla birlikte bu anlamların dışına çıkarak yeni anlam arayışını sürdürürken dilin ritmik özelliklerini kullanan bir edebi türdür (Aksan, 2011: 15).

Şiirsellik: Varlıklara anlam sınırlarını genişleterek yeni bir anlam ve anlatım biçimi kazandırma durumudur.

Tema: Şiirde asıl vurgulanan ve üzerinde durulan duygu şiirin temasını oluşturur.

Söz sanatı: Kişileştirme, konuşurma, benzetme, abartma, tezat (TÖP’de yer alan söz sanatlarıdır.).

Ses olayları: Hece düşmesi, ünsüz benzeşmesi, ünlü daralması, ünsüz yumuşaması, ünsüz türemesi

Ahenk: Edebi metinlerde sözcüklerin sıralanışından veya birbirleriyle ilişkisinden doğan ve kulağa hoş gelen ses düzeni.

Dil bilgisi: Bir dilin ses, biçim ve cümle yapısını inceleyip kurallarını tespit eden bilim; gramer.

Dil bilgisi bir dilin bütün cepheleriyle inceleyen bilgi koludur (Ergin, 2005:28).

Eğitim: 1. Genel anlamda bireyde davranış değiştirme süreci. 2. Bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci. 3. Bireyde kendi yaşantısı ve kasıtlı kültürleme yoluyla istenilen davranış değişikliği meydana getirme süreci (Demirel, 2005: 41).

Eğitim Programı: Bir eğitim kurumunun, çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı milli eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine yönelik tüm faaliyetleri kapsar (Varış, 1997).

2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Dil; ait olduğu toplumun sosyal ve kültürel şartları içinde gelişen, kendine özgü kurallar çerçevesinde duygu ve düşünce dünyalarını aktarma işlevi gören, zaman içerisinde gelişmiş bir sistem olarak düşünülebilir (Korkmaz 2003: 2).

Dil; ses ve anlam yönünden birbirlerini tamamlayan, konuşulduğu toplumun sosyal ve kültürel öğelerinden bağımsız hareket etmeyen, kendi içerisinde uyumunu oturtmuş bir kavramdır (Aksan, 1998: 55).

Dil insanın kendini ifade ihtiyacına dayanan doğal bir araç, doğuşunun ne zaman olduğu bilinmeyen bir uyum vasıtası, insanın ses çıkarma kabiliyetine dayalı olarak gelişen sistemdir (Ergin Muharrem, 1999: 3).

Tanımlardan anlaşılacağı gibi dil; insanlar arasında anlaşmayı sağladığı gibi, birlik ve beraberliği sağlayan unsurlardan birisi olan kültürün de taşıyıcılığını yapmaktadır. Geniş ve sağlam kültürlü, güzel konuşan ve yazan, toplumumuza yararlı bireylerin yetiştirilmesi iyi bir dil eğitiminden geçmektedir. Ana dili öğretimi, bir milletin çocuklarına önce doğdukları aile ve çevrede daha sonraları ise eğitim kurumlarında kendi dillerini kurallı bir şekilde öğretmek ve öğrendikleri dili etkili bir şekilde kullanmaları amacıyla yapılır. Türkçe dersinin temel hedefi, her öğrencinin farklı seviyede bulunan dil becerisini geliştirmek ve onlara etkili iletişim becerisi kazandırmaktır. Ülkemizde ana dili eğitimi sistemli bir şekilde okullarda yürütülmektedir.

Ana dili eğitiminin ailede başlayıp çevreyle yönlendirileceğini ve okulla da sistemleşeceğini belirten Karadağ (1994: 33) “İşte bu sistemleşme aşaması okul sıralarında başlamaktadır. Her bir öğrencinin değişik aile yapılarından, farklı sosyal çevrelerden geldikleri bilinmektedir. Onların dil konusundaki yetenek kapasiteleri de şüphesiz farklıdır. Ancak eğitim sistemimizin imkânları, bütün öğrencilere aynı seviyede program uygulayabilmektedir.” şeklinde ifade eder.

Eğitim, bireye istendik davranışlar kazandırma sürecidir. Bu sürecin okul ortamında sistemli şekilde yürütülmesi ise öğretim boyutunu oluşturur. Öğretim, eğitim programları ışığında ortaya konmuş hedefleri gerçekleştirme, var olan davranışları istendik yönde değiştirme davranış değiştirme çabalarını taşımaktadır. Öğretim faaliyetine katılan bir öğrenciyi amaçlanan hedefler doğrultusunda

yetiştirmek için ilgi çekici, onlara fayda sağlayıcı ve ilgilerini çekecek bütün eğitici tecrübelerin ve etkinliklerin yer aldığı sistem eğitim programı olarak değerlendirilebilir. ğrenme amacının gerçekleşmesi için uygulanacak sistemin önceden hazırlanmış ve yaşanabilecek aksamalara karşı tedbirlerin alınmış bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de öğretimin kapsamı ve hedefi eğitim programlarıyla belirlenmektedir.

Türkiye’de program geliştirmeleri her dönemde düzenli bir seyir izlememiştir. Tarihsel süreç incelendiğinde; Tanzimatla birlikte atılan ilk adımlardan sonra, günümüzde ilkokul birinci ve ikinci kademe olarak isimlendirilen, 1-4 ve 5-8. sınıfları kapsayan ilkokul ve ortaokullara yönelik 1913 yılından itibaren çeşitli programlar hazırlanmıştır. Ülkede meydana gelen köklü değişikliklere, dünya üzerindeki siyasi, sosyal, ekonomik ve teknolojik gelişmelere paralel olarak hazırlanan eğitim programları zaman içerisinde değişmiştir.

Öğrencilerin iyi ve etkili bir vatandaş olabilmelerini, çevreleriyle uyum içinde yaşamalarını, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda meslek edinmelerini sağlamaktır. Türkçe dersi de ilköğretimin belirtilen amaçlarını kazandırmak için okutulan derslerden biridir. Okuma, Dinleme, Konuşma ve Yazma temel becerileri üzerine konuşlanan Türkçe ğretimi, bu temel becerilere ek olan ve onları destekleyici ve kapsayıcı Dil Bilgisi alanından oluşmaktadır.

Toplumların ihtiyaı değiştikçe, yapılan yatırımlar artırılıp daha iyi eğitim imkânları sağlandıkça, eğitimle ilgili bilimsel gelişmelerin ışığında eğitici faaliyetlerin ve dolayısıyla bu faaliyetleri düzenleyen programların da değişiklik göstermesi gerekmektedir. Eğitimciler, Türkçe dersi ğretimi de içinde olmakla birlikte program yaparken;

1. Toplumun eğitim felsefesi
2. Toplumda ağdaş yaşamın gerekleri
3. Çocukların yaşlarına göre yetenekleri
4. Alan uzmanlarının görüşleri gibi başlıca etmenleri göz önünde bulundurmaktadırlar. Hazırlanan programlar; eğitim ve öğretimde pusula niteliğini taşımaktadır.

Tarihsel süreç incelendiğinde Tanzimat yıllarına kadar Türkçenin eğitimi ile ilgili özel bir programa yer verilmediği görülmektedir. Bu dönem ve devamında

meydana gelen Batılılaşma çalışmalarının bir devlet politikası halini alması, eğitim kurumlarında da Batı tipi yapılanmaya geçişi hızlandırmıştır.

- 1340 (1924) Lise Birinci Devre Müfredat Programı
- 1929 Ortamektep Türkçe Programı
- 1931-1932 Ders Senesi Tadilatı Türkçe Programı
- 1938 Ortaokul Türkçe Programı
- 1949 Ortaokul Türkçe Programı
- 1962 Ortaokul Türkçe Programı
- 1981 İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programı
- 2005 İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programı
- 2015 Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı
- 2019 Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı
- 2023 Türkçe Dersi Öğretim Programı (*Kritik Konu ve Kazanımlar*) (5, 6, 7, 8. sınıflar) hazırlanmıştır.

2.1. Şiir Öğretimi

2.1.1. Türkçe Öğretim Programında Şiirin Yeri

2015 yılında, yeni Türkçe dersi öğretim programı 6, 7 ve 8. Sınıflar için yürürlüğe konmuştur. Program; temel yaklaşım, öğrenme alanları (sözlü iletişim, okuma, yazma), kitaplara alınacak metinlerin nitelikleri, ilk okuma ve yazma süreci, ölçme ve değerlendirme, kazanımlar, tablolar gibi ana ve alt başlıklardan oluşmaktadır.

Yapılandırmacı yaklaşıma bağlı olarak, öğrencilerin mevcut bilgilerini aktif hale getirme, onların gelişim düzeylerini göz önünde bulundurarak hareket etme, etkili iletişim becerileri geliştirme, anlam oluşturma süreçlerini destekleme, uygulama ve değerlendirme gibi çalışmalar büyük önem kazanmıştır. Bu yaklaşım, öğrencilerin öğrenme süreçlerini daha derinlemesine anlamalarına ve bilgilerini kalıcı hale getirmelerine yardımcı olur. Böylelikle, eğitim sürecinde aktif katılım ve derinlemesine öğrenme teşvik edilir. Önceki programdan farklı olarak hem 1-8. sınıflar için bütün olarak hazırlanan programla birlikte sadeleştirme yoluna gidilmiş ve açıklamaya çok fazla yer verilmemiştir. Ölçme ve değerlendirme bölümünde açıklama yapılarak, bunun yanı sıra hazır şemalara, kullanılabilecek ölçme

araçlarına ilişkin örnekler verilmemiştir. Genel olarak öğrenciyi merkeze alan, öğretmeni öğrenmeye yol gösteren bir anlayışla oluşturulduğu görülmektedir.

Yapılandırımacı yaklaşım, bilgi ve beceri alanlarındaki kazanımların bir temel teşkil etmesi, temelin üzerine yeni bilgilerin verilmesi ve öğrenmelerin kalıcı olması açısından bu öğrenmelere bağlı olarak öğrencilerin bir üretim yapmasını sağlayacak düzenlemeleri gerektirir. Öğrencilerin biçim ve içerik bilgilerini genel yapı içerisinde doğru bir şekilde yerleştirmeleri, bir üsluba sahip olmaları ve becerilerini geliştirebilmeleri için okuduğu metinler ona model teşkil etmelidir. Metin türü bağlamında bir ders kitabı, türün özelliklerini kavratran metinleri seçen ve bu metinlere paralel olarak yazma ve konusu ve içeriğini yapılandırması için öğrenciye sunan bir niteliğe sahip olmalıdır. Bu bakımdan okuma metinlerinin Öğretim Programı'nda türünün en güzel örneğini yansıtması gerekir (Arı; 2011).

Buradan hareketle ülkemiz şartlarında ilk ve orta öğretim okullarında Türkçe dersinin en önemli aracı kitap, ders kitabının en önemli ögesi de metindir. Metinler, öğrencilerin bir tema çerçevesinde anlama ve anlatma becerisini geliştirmek için etkinliklerin belirlenmesinde ve uygulanmasında bir araç vazifesi görür. Öğrenciler programdaki kazanımları metinler sayesinde dinleme, konuşma, okuma, yazma ve dil bilgisi etkinlikleriyle edinmeye çalışır.

Ana dili öğretiminde istenen amaçlara ulaşmada ders kitaplarının önemli bir rolü vardır. Çocuğun dil ve anlam evrenine uygun olmayan kitaplar ana dili sevgisinin ve bilincinin gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir (Sever; 2007: 10). Bu sebeple okutulacak ders kitapları, özenle öğrencilere Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarını ve Türkçe dil becerilerini kazandıracak nitelikte olmalıdır. Bu özenin gösterilmesiyle çocuğun ana dilini zevkle öğrenmesi sağlanabilir.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'na göre, kullanılacak metinlerin taşınması gereken bazı özellikler şu şekildedir:

1. Metinler, dersin belirlenen hedeflerine ve kazanımlarına ulaşmayı destekleyecek nitelikte olmalıdır.
2. Öğrencilerin yaşlarına ve sınıf düzeylerine uygun seçilmelidir.
3. Metinler, öğrencilerin ruhsal durumlarını olumsuz yönde etkilememelidir.
4. Yazarın ve dönemin özgün dil ve yazım tarzı korunmalı; gerekli açıklamalar parantez içi veya dipnotlarla verilmelidir. Türkçenin tarihsel gelişimini yansıtan özgün ifadeler değiştirilmemelidir.

5. Edebi değeri yüksek, yaygın olarak tanınmış yazar ve eserlerden metinler seçilmelidir. Metinler doğrudan yazarının eserinden alınmalı ve ikincil kaynaklardan kaçınılmalıdır. "Bu kitap için yazılmıştır" gibi ifadeler içeren metinler kullanılmamalıdır.
6. Bir sınıf seviyesi için belirlenmiş metinler, başka bir sınıf seviyesinde kullanılmamalıdır.
7. Metinler, öğrencilerin duygu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirici; bilgi, beceri ve estetik zevk düzeylerini geliştirici özellikte olmalıdır.
8. Ders ve öğretmen kılavuz kitaplarına alınacak metinlerden eğitsel açıdan uygun olmayan ifadeler, metnin bütünlüğünü bozmadan çıkarılabilir.

Bu ilkeler, Türkçe dersinde kullanılan metinlerin öğrencilere dil becerileri kazandırmasını, edebi zevk ve genel kültürlerini artırmasını amaçlar.

Türkçe Öğretimi Programı'nda (2015) metinlerde bulunması gereken özelliklerden sonra açıklama yapılarak verilecek metin türlerinin sayısı Tablo 2.1'de verilmiştir.

Tablo 2.1.

Metin Türlerinin Sayısı

	1. sınıf			2.sınıf			3-4. sınıf			5-6. sınıf			7-8. sınıf		
Metin Türleri	Okuma	Dinleme	İzleme	Okuma	Dinleme	İzleme	Okuma	Dinleme	İzleme	Okuma	Dinleme	İzleme	Okuma	Dinleme	İzleme
Hikâye Edici	19	10	8	14	8	14	8	14	8	14	8	14	8	14	8
Bilgi Verici	8	4	4	14	4	14	4	14	4	14	4	14	4	14	4
Şiir	8	4	2	8	2	8	4	8	4	8	4	8	4	8	4
Toplam															
Metin Sayısı	35	18	14	36	14	36	16	36	16	36	16	36	16	36	16

“5-8. sınıflar düzeyinde hikâye edici metinler kapsamında *hikâye, masal, fabl, anı, destan, efsane, roman, tiyatro* türlerinden; bilgi verici metinler kapsamında kronolojik sıralamaya, tanımlamaya/betimlemeye, karşılaştırmaya, sebep-sonuca ve problem çözmeye dayalı metin yapılarından ve *gezi yazısı, deneme, eleştiri, söyleşi, köşe yazısı, makale, biyografi, otobiyografi, mülakat* vb. türlerden örneklere olabildiğince yer verilecektir. Bütün sınıflarda düzeye uygun şiirlere yer verilecektir.” şeklinde belirtilmiştir (2016:10).

Formüle edecek olursak;

Hikâye edici metinler: Hikâye, masal, fabl, anı, destan, efsane, roman, tiyatro

Bilgi verici metinler: Gezi yazısı, deneme, eleştiri, söyleşi, köşe yazısı, makale, biyografi, otobiyografi, mülakat

Ayrıca da bütün sınıf düzeylerine uygun şiirlere yer verilmelidir. Görüldüğü gibi her sınıf seviyesinde ortak olan metin türlerinden bir tanesi de şiirdir.

Türkçe öğretimi, büyük ölçüde edebi ve eğitici metinler kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Bu metinler, öğretim sürecinin temel araçları olarak işlev görür ve dilin akıcılığını, sadeliğini, duygu ve düşünce zenginliğini öğrencilere aktarır. Öğrenciler, bu tür metinler aracılığıyla dilin inceliklerini öğrenirken, aynı zamanda geniş bir ifade zenginliği elde ederler.

Edebi ve eğitici metinler, öğrencilerin hem dil becerilerini hem de duygu ve düşünce dünyalarını zenginleştirir. İnsanın doğası ve yaşam deneyimleriyle ilgili bu tür yaşantılar, öğrencilerin duygusal ve düşünsel açıdan gelişmiş, sağlıklı ve dengeli bir kişilik yapısı oluşturmalarına önemli katkılar sağlar. Sever'e (2000) göre, bu süreç öğrencilerin sadece dil becerilerini değil, aynı zamanda empati yeteneklerini, eleştirel düşünme becerilerini ve genel olarak insan olma deneyimlerini de derinleştirir.

Türkçe öğretiminde kullanılan metinlerin, öğrencilerin dilin çeşitli yönlerini keşfetmelerine yardımcı olması ve onların edebi zevklerini geliştirmesi hedeflenir. Bu metinler, öğrencilerin duygu ve düşüncelerini zenginleştirirken, onlara dilin güzelliklerini ve derinliklerini öğretir. Sonuç olarak, bu tür metinler, öğrencilerin hem dilsel hem de duygusal gelişimlerini destekleyen güçlü araçlar olarak karşımıza çıkar.

Bu sebeple şiir, Türkçe öğretiminin amaçlarını gerçekleştirmede büyük önem taşır. Şiir, öğrencilerin dil becerilerini geliştirirken, aynı zamanda onların duygu dünyalarını zenginleştirir ve estetik duyarlılıklarını artırır.

Bu bağlamda; okullarının Türkçe eğitim programındaki genel hedeflere ulaşmada, şiir türünün rolü nedir? sorusuna cevap arandığında;

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2015 yılında hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı ve bu programdaki temel amaçlar, *“Türkçe Dersi Öğretim Programı ile basılı ve elektronik ortamlarda dinlediklerini ve okuduklarını anlayan, kendilerini yazılı ve sözlü olarak ifade eden; eleştirel, yansıtıcı ve yaratıcı düşünen, millî, manevi ve evrensel değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Program; öğrencinin birikim, beceri ve gelişimini göz önünde bulunduran ve öğrenciyi merkeze alan bir yaklaşımla hazırlanmış olup bütün kazanımlar sürekli gelişme ve ilerleme gösteren bir yapı içinde tasarlanmıştır. Programda öğrenme alanları, 1. sınıftan 8. sınıfa kadar bir bütün olarak düşünülmüştür. Program, öğrencilerin dilin zenginliklerini tecrübe ederek dil becerilerini geliştirmelerini sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Program; öğrencilerin “sözlü iletişim”, “okuma” ve “yazma” öğrenme alanlarındaki kazanımlarla farklı türlerden metinler üzerinde çalışmalar yaparak anlama, anlamlandırma, değerlendirme ve sentezleme becerilerini geliştirmeye odaklanmıştır.”* şeklinde ifade edilmiştir. (MEB Türkçe Dersi Öğretim Programı 1-8. sınıflar, 2015)

1. Sözlü iletişim, okuma ve yazma becerilerini geliştirmek,

Dil, etkili iletişim için doğru anlama ve net ifade gerektiren bir araçtır. Şiir, az sözcükle geniş anlamlar vererek çocuklara bu alışkanlığı kazandırabilir. Şiirin derin anlam kapasitesi ve ifade gücü, çocukların dil becerilerini geliştirir ve yan anlamlı ya da mecazlı sözcüklerle anlatımlarını zenginleştirir.

Ana dili eğitimini iyi almış bir birey, kendisine iletilen bilgi, duygu veya düşünceyi eksiksiz ve sırasını bozmadan tam olarak kavrayabilir ve anlayabilir (Cemiloğlu, 1998: 162). Bu nedenle, şiir eğitimi, çocukların dil yeteneklerini geliştirmede önemli bir araç olarak kullanılabilir. Şiir, çocukların dili daha etkili ve yaratıcı bir şekilde kullanmalarını sağlayarak, iletişim becerilerini güçlendirir ve onların ifade yeteneklerini artırır.

2. Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarını sağlamak,

Şiir, çocukların dil becerilerini geliştirmede ve sözcüklerin büyüğü ile dilin estetik yönünü anlamalarında etkili bir araçtır (Güleryüz, 2003: 274). Dilin zengin anlatım olanaklarından en çok yararlananlar, şairlerdir. Bir şairin, sanatsal

duyarlılığa ulaşabilmesi için dilin kurallarını çok iyi bilmesi gerekir, çünkü ancak bu kurallarla oynayarak sözcüklere yeni anlamlar katabilir. Ana dili öğretiminde, dil kurallarının titizlikle uygulandığı şiirlerden yararlanmak gereklidir. Ayrıca, çok anlamlı sözcüklerin kullanımıyla şiirin genelinde ortaya çıkan anlam değişiklikleri, çocuklar için eğlenceli bir oyun gibi algılanabilir; bu da onların dil becerilerini sıkılmadan geliştirmelerine yardımcı olur. Şiirler, çocukların dilin kurallarını eğlenceli ve etkili bir şekilde öğrenmelerine olanak tanır ve bu süreçte dilin zenginliklerini keşfetmelerini sağlar.

3. Düşünme, anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, yorumlama, analiz-sentez yapma ve değerlendirme becerilerini geliştirmek

11-14 yaşlarındaki çocuklar, çocukluklarının son döneminde soyut kavramlardan faydalanarak bir durumdan diğerine geçiş yapabilirler (Güleryüz, 2003: 9). Anlamanın bu değişkenliğini ortaya koyarak analiz yeteneğini geliştirebilir. Şiir, metinlerarasılık bağlamında değerlendirilerek öğrencinin ilişki kurması, sınıflaması, sorgulaması sağlanabilir. Bu nedenle, şiirdeki soyutluk ve duygu yoğunluğu çocukların ilgisini çeker ve onlara güzel şiirleri dinleme, beğendikleri şiirlerden seçmeler yapma isteği aşılar.

4. Okuduğu, dinlediği ve izlediğinden hareketle; söz varlığını zenginleştirerek, dil zevki ve bilincine ulaşmalarını; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerini sağlamak

Sözcüklerin uyumlu bir bütün olarak birleşmesinden doğan şiir, öğrencilerin sözcük dağarcığını zenginleştirebilir. Bu amaçla yapılan çalışmalar, söz korusu oratoryoları, şiir dinletileri ve belirli günlerde düzenlenen okul içi veya okullar arası şiir yarışmaları, öğrencilerin yeni sözcükler öğrenmesinde etkili yöntemler olarak öne çıkmaktadır. Bu etkinlikler sayesinde çocuklar sözcük dağarcığını genişletir. Şiir, tamamen estetik kaygı taşır ve şairler bu konuya büyük özen gösterirler. Şiir, çocukların estetik duygu gelişimlerini doğru ve yeterli şekilde tamamlamaları için en önemli edebi türdür.

5. Okuma ve yazma sevgisi ile alışkanlığını kazanmalarını sağlamak,

Şiir, çocukların dil yeteneklerini geliştirmek ve kelimelerin büyüsünü, dilin yapısal inceliklerini kavramak için etkili bir yöntem olarak kullanılabilir (Güleryüz, 2003: 274).

Şiir, sözcüklerin anlam sınırlarının zorlanarak yeni bir anlam evreni oluşturma disiplini olarak değerlendirilmeli ve şiirin sunduğu bu anlam ve bu doğrultuda gelişen ifade gücünün çocuklara kavratılması gerekmektedir.

6. Duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerini sağlamak

Dilin bütün anlam boyutlarını kapsar şiir, bu boyutların sınırlarını zorlar (İnce 2011:24).

Şiirdeki imajlar, çağrışımlar ve benzetmeler, çocukların anlama yeteneğini geliştirir. Sıkça kullanılan mecazlar, sesteş, eş anlamlı veya karşıt anlamlı sözcükler çocuğun zihnine işlenerek anlam kapasitesini artırır.

7. Bilimsel, yapıcı, eleştirel ve yaratıcı düşünme, kendini ifade etme, iletişim kurma, iş birliği yapma, problem çözme ve girişimcilik gibi temel becerilerini geliştirmek.

Şiir, duygular, hayaller ve özelemlerden oluşan bir sanat ürünüdür ve kendine özgü bir duygusal yoğunluk ile düşsel bir dünyaya sahiptir (Güleryüz, 2003: 274). Bu nedenle, şiir aracılığıyla bilimsel ve eleştirel düşünme yeteneği, özellikle didaktik şiir türleri olmak üzere, tüm şiir türleriyle kazandırılabilir. Çocuk şiirinde verilen olumlu ve yapıcı düşünceler, çocuğun gelişimini etkiler. Şiirin biçim özellikleri, ritmi ve sözdizimleri, çocukların yaratıcılığını geliştirir.

8. Bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerini geliştirmek.

9. Basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi kullanma ve üretme becerilerini geliştirmek;

10. Çoklu medya ortamında aktarılanları sorgulamalarını sağlamak;

11. Kişisel, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmelerini sağlamak;

Okur olarak bilgimizi, görgümüzü artırdığı, kültür düzeyimizi yükselttiği için bir edebi tür olan şiiri okuma alışkanlığı kazanılmalıdır; başlı başına bir duygu ve duygulanma ürünü olduğundan hoşgörü ve insan haklarına saygı şiirle edinilebilir. Şiir yazıldığı toplumdan bağımsız düşünülemez, toplumun sosyal yaşantısı, sorunları ve bunlara çözüm önerileri şiirde yerini bulmaktadır. Ülkemizde özellikle 1940'lı yıllardan sonra başlayan ideolojik kaynaşma ve ayrışmalar şiirde de kendisini göstermiş ve bu kendini gösterme aslında var olan sorunlara çözüm bulma arayışının sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

12. *Millî, manevî, ahlâkî, tarihi, kültürel, sosyal, estetik ve sanatsal değerlere önem vermelerini sağlamak; milli duygu ve düşüncelerini güçlendirmek,*

Türk milletinin geçmişinden bugüne şiire yaslanmış bir estetik anlayışı vardır ki bunu destanlarımızda, atasözlerimizde, deyimlerimizde bulunan ahenkli anlatımda görebiliriz. Toplumu bir arada tutan değerlerin canlılığını sürdürecektir olan sanat dallarından bir tanesi de şiirdir. Bunun ise en güzel örneği İstiklal Marşıdır.

13. *Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla milli ve evrensel değerleri tanımalarını sağlamak;*

Çocuk şiirlerinde her zaman olumlu duygular aşılanır. Dostluk, doğruluk, sevgi, barış ve doğa sevgisi bu şiirlerde en sık işlenen temalardır. Bu şiirler, çocukların karakter gelişimine katkıda bulunur ve onların sevgi dolu, barışçıl ve doğaya duyarlı bireyler olmalarını sağlar.

Genel amaçları sıraladıktan sonra temel beceriler doğrultusunda şiirle ilgili kazanımların ise;

Okuma

- Okuyucu, şiiri okurken sözün melodisine özen gösterir.
- Şiir dilinin kendine özgü yapısını ve farklılığını ayırt edebilir.
- Şiirin uyandırdığı duyguları açıkça ifade eder.
- Şiir ezberler ve bu ezberlediği şiirleri çeşitli etkinliklerde okur. Ayrıca, şiir dinletileri düzenleyerek, ezberlediği şiirleri uygun ortamlarda paylaşır.

Dinleme

- Şiir dilinin farklılığını ayırt eder.
- Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.
- Şiir, hikâye, masal dinletilerine katılır.
- Şiir, türkü, şarkı türlerinde metinler ezberler.

Yazma

- Şiir yazar.
- Şiir defteri tutar.

- Beğendiği sözleri, metinleri ve şiirleri derler şeklinde belirlendiği görülmektedir.

2.1.2. Şiirsellik ve Şiir

Şiirin ne olduğu, nasıl olması gerektiği farklı yorumlar içermiştir günümüze kadar. İlk yazıldığından bugüne kadar şiir üzerine kafa yorulmuş, şairler şiirin ne olduğunu kendilerince açıklamaya çalışmışlar; bazıları onun akıl ve mantık çerçevesi içinde ortaya çıktığını söylerken, bazıları şiirin salt duyguya dayalı olduğunu savunmuşlardır. Burada önemli olan şiirin ne olduğundan ziyade nasıl oluşturulduğu, bireyin ve toplumun hangi ihtiyaçlarına cevap verdiğidir. Şiirin oluşturulması sürecinde en başta gelen unsur şairdir. Şairi besleyen ana damarlar ne kadar çoksa; şiiri de o kadar coşkuludur. Şairin kültürel arka planı, evrensel ve ulusal şiirden haberdar olması, zekâsı, yorum gücü, sosyo-ekonomik koşulları, kişilik özellikleri ve daha birçok öge şiirinin toprağını hazırlar.

Şiir, diğer edebiyat dallarından farklı olarak soyutlamanın en üst dilidir. Somut kavramlar üzerinde kendine özgü araçlarla soyut bir dünya kurar ve okuyucu o soyut dünyayı yeniden anlamlandırmaya çalışır. Şairin soyut bir dünya kurarken yararlandığı araçlarla ilgili bu bölümde bilgi verilmiştir.

2.1.2.1 Şiirde Ahenk (Ses, Ritim) Unsurları

Ölçü (Vezin): Şiirde ölçü, dönemin şiir anlayışına bağlı olarak farklı özellikler gösterebilir. Genel anlamda ölçü, şiirde her dizenin belli sayıda hece içermesidir. Ölçü, hecelerin ve kelimelerin düzenlenmesi yoluyla şiirde sesletme süresi ve ahengi sağlar. Türk şiirinde dönemin şiir anlayışına göre geçmişten bugüne kadar kullanılan belli başlı vezinler vardır. Bunlar:

Hece Ölçüsü: Şiirin her dizesinin aynı sayıda hece içermesi kuralıdır. Söyleyiş sırasında ahengi sağlamak, söyleyiş kolaylığı sağlamak için kelimeler bölünmeden duraklara yer verilir.

Aruz Vezni: Divan edebiyatı şiir anlayışının kalıbıdır. Mısralardaki kelimelerin hecelerini uzunluk kısalık yönünden birbirine denkleştirmeyi esas alan ölçüdür.

Serbest Ölçü: Dize içi ve sonlarında ses tekrarlarına dayalı ahengi sağlama kaygısı olmadan, belli bir ölçüye sıkı sıkıya bağlı kalmadan yazılan şiirler serbest ölçüyle yazılmış olan şiirlerdir.

Kafiye (Uyak): Şiirde bazen dize içi, genellikle dize sonlarında ahenk oluşturmak, şiirin etkileyiciliğini ve akılda kalıcılığını sağlamak için yapılan ses tekrarlarıdır. Dizelerinin sonunda benzer ses tekrarlarının sayısına göre kafiye türlerine ayrılır. Bunlar:

- a) **Yarım Kafiye:** Dize sonlarında tek bir sesin benzeşmesine dayalı yapılan ses tekrarlarıdır.
- b) **Tam Kafiye:** Dize sonlarında iki ses benzerliğine dayanan kafiye dir.
- c) **Zengin Kafiye:** Dize sonlarında ikiden fazla ses benzerliğine dayanan kafiye çeşididir.
- d) **Tunç Kafiye:** Dize sonlarında kafiyeli seslerden birisinin diğer dizede tek başına anlamlı bir kelime olarak kullanılmasıdır.
- e) **Cinash Kafiye:** Eşsesli kelimelerin farklı anlamlara gelecek şekilde dize sonlarında tekrarlanmasına dayalı yapılan kafiye çeşididir.

Aliterasyon: Mısra içinde aynı veya birbirine benzer ünsüzlerin çokça tekrarlanmasıyla oluşur. Düzyazıda da ahenk unsuru olarak kullanılır. Süslü anlatımın vazgeçilmez öğelerindendir.

Asonans: Mısra içinde aynı veya yakın ünlü seslerin sıkça tekrarlanmasıyla sağlanan ahenktir.

“Kuşlar uçup kondular gölde ıslak dallara.

Ve nurdan manolyalar henüz aydınlandılar

Göl kavuştu isteksiz ve mahmur sandallara” (Aziz Behiç SERENGİL)

Görüldüğü üzere, şiirin genelinde "l" ve "r" ünsüzleri ile "a" ünlüsü tekrar edilerek belirgin bir ses uyumu yaratılmıştır. "-lara" redifinde yer alan ünlü ve ünsüzler, dizelerin sonundan başına doğru çeşitli şekillerde yayılmış ve böylece bir ses örgüsü meydana getirilmiştir. Aynı şiirin son üçlüğünde ise "r" sesinin aynı dize içinde beş kez tekrarlanmasıyla aliterasyon oluşturulmuştur. Bu teknikler, şiirin ahengini güçlendirir ve okuyucuya estetik bir deneyim sunar.

2.1.2.2. Şiirde Anlatım Unsurları:

İmge: Düş, hayal, hülya; zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şeylerdir. Psiko-duyu organlarının algıladığı nesnelerin bilinçteki yansımaları, hayal ve imaj olarak adlandırılır. Duyusal bir uyaran olmadan bilinçte beliren nesne ve olaylar da hayal ve imaj olarak tanımlanır (Türk Dil Kurumu Sözlüğü).

Yazın ve şiir sözcükler aracılığıyla insanlarda bir heyecan yaratmayı, gerçekler aracılığıyla heyecan yaratmayı amaçlar. İster düz yazıda ister şiirde olsun imge dilin yeni bir biçimde kullanılışıdır. İmge, bir sözcüğün sözlüksel anlamını kırar, onun dışına taşar, sözcüğün anlamını genişletir, derinleştirir, çoğaltır. Sadece şiirde değil, düzyazı ve konuşma dilinde de düşünceyi renklendiren, ona etkili bir kıvraklık kazandıran imge, en azından biri somut olması gereken iki sözcük (terim) arasında yapılan örneksime (analoji) yoluyla üretilir (İnce; 2011:22-35).

Metin Cengiz'e göre:

İmge, bir nesne veya varlık hakkındaki zihinsel tasarımıdır. Duyu yoluyla elde edilen bu tasarım, bilincin labirentlerinde belirginleşir. İmge, dış dünyanın veya bir olgunun zihindeki tasarımıdır ve varlık hakkında bilgi edinmenin ilksel biçimidir. İmge, algı yoluyla veya hayal gücüyle kurgulanır ve bu biçimi şiirsel olana daha yakındır (Cengiz, 2006).

Aristo'ya göre, imge, şiirin temel dayanağıdır ve şiir, tarihle felsefe arasında bir yerde konumlanır. Şair, yaratım sürecinde yalnızlık ve yaşamın karmaşıklığıyla hayal gücünü zorlar ve bu süreçte ortaya çıkan "öz", şiirsel uyumun gerekliliğidir. Şair, arzularını ifade eden bir kişidir ve şiir, arzusunun bir yansımasıdır; ancak bu arzu, gerçek veya olası olanın sınırları içinde kalmaz (Aristoteles, 2007).

Sartre, imge kavramını genişleterek, imgenin hayatın her alanında etkisini sürdüren yapılar içerdiğini belirtir. Ona göre, şiir, sözün kıvamıdır ve bu durum, hayatın diğer alanları için de geçerlidir. İmge, verili olanı tahrip ederek yeni bir yapı içinde yeniden var olur ve zihinde gerçekçi algılama biçimleriyle oluşturulur. Bu süreç, öğrenilemeyen bir söylemi ifade etmeye çalışır ve kalıcı olmayı hedefler. İmgenin sadece sözel olana yakın olduğu ve bu nedenle en üst anlamı yakaladığı düşüncesi, zihni tek tip düşünceye yönlendirerek hayatı sıradanlaştırır ve heyecandan uzaklaştırır. Ancak, imgenin çalışmaları hayatın tüm alanlarını kapsar. Aristoteles de, iyi bir eğretilmenin, benzemez olanlarda benzerliğin sezgisel algılanışını içerdiğini belirtir (Aristoteles, 2012).

Şiir, okunan her dizeyle okuyucuyu anlatabilir, yansıtabilir ve aydınlatabilir. Bu süreçte, şiir hem nesnel gerçeği kendi mantığına dönüştürmeyi hem de okuyucuyu değiştirmeyi amaçlar. Şiir, sezgi, bilgi, yorum oluşturma, besleme ve yayma gerekliliğini içerir. Şiir okurken, düşünmek, bağlama yerleştirmek ve yorum gücünü geliştirmek, okuyucunun farklı yollar keşfetmesini sağlar. Şiir, sözel imgeler aracılığıyla her okuyucuya kendi görselliğini yaratma imkânı sunar. Anday, şiirin ide'sinin ruhlara cennetin yolunu gösteren bir melek gibi olması gerektiğini ve sadece kanat seslerinin duyulması gerektiğini belirtir (Anday, 1994)

Şair, dizelerini ve anlatımını sağlamlaştırmak için kullanır imgeyi. Şiir, imgesiz yazılamaz değildir. Bunun yanında sadece yoğun imgeli şiirler de yaşamdan oldukça uzak bir yerde durur, okuyucu tarafından anlaşılması güçleşir. Örneğin Garip şiirine baktığımızda sokaktaki insanın günlük yaşam kavgasının sade bir dille -konuşulan dile fazla bir şey eklemekten- verildiğini görürken İkinci Yeni şiirinde bunun tam tersi bir durum söz konusudur.

— İmge yaratmanın en ilkel yollarından biri karşılaştırmadır.

— İmge yaratmanın en yaygın olarak benimsenen yolu eğretilme kullanmaktır; başka bir deyişle o ana dek yalnızca belli şeylerle ilgili sayılan özellikleri başka sözcüklere, nesnelere, olgulara ve kavramlara aktarmaktır.

— İmge yaratmanın bir yolu, inanılmaz olayları ve gerçekleri abartmayla güçlendirerek anlatmaktır.

— İmge yaratma yolları da bütün şiir araçları gibi, okurun şu ya da bu imge biçimiyle ne derecede içli dışlı ya da yüz göz olduğuna göre değişir. Bunun karşıtı olan ilkeye göre de imge yaratabilirsiniz (Aydemir, 1998).

İmgelerin zengin bir arka plana sahip olması ve okurun hayal gücünü uyandırması gereklidir; çünkü imgeler, genellikle duyuların ötesinde heyecanlar ve düşünceler harekete geçirmek amacıyla kullanılır. Bir imge, ilk anda tüm zenginliğini göstermese bile, ilk karşılaşmada dikkat çekici ve ilgi uyandırıcı olmalıdır. İyi bir imge somut ve ekonomiktir. Canlı ve somut ayrıntılarla okurun hayal gücünü harekete geçirir. İmgenin çağrışımlarını yeniden üretmek okurun

hayal gücüne bağlıdır. İyi bir imge, görsel ve duygusal olarak okura hitap eder ve zihinsel etki yaratarak düşünce dünyasını zenginleştirir (İnce, 2011).

İyi bir imge, duyusal düzeyde tükenmeyip düşünsel düzeyde heyecan yaratmalıdır. Somut bir yönelimi en ekonomik söyleyişle kurmalıdır. Böylece okura çağrışım olanağı verilir ve onun da bir düşünsel haz alması sağlanır. İmge, şiirin bütününe katılmalı, yani yığma/kopuk bir “güzel söyleyiş” ürünü olmamalıdır

İmgede kullanılan söz sanatları;

Benzetme (teşbih) ve türleri: Bir nesneyi, bir kavramı imgede canlandırmak için nitelikçe daha üstününe benzetme sanatıdır. Benzetmeyi oluşturan dört öge; kendisine benzetilen, benzeyen, benzetme yönü ve benzetme edatıdır (Türk Dil Kurumu Sözlüğü).

Benzetmede *gibi, sanki güya, tıpkı, kadar, daha* vb. edatlar kullanılır.

Gövdem sanki bozguna uğramış bir ordu,

Kızgın Tanrı yürüyordu gece gibi.

Değişmece (mecaz): Bir anlam inceliği elde etmek için sözcüğün, gerçek anlamından sıyrılarak başka bir sözcük ya da kavram yerine kullanılmasıdır. Değişmeceler eğretileme ve düzdeğişmece olmak üzere ikiye ayrılır (Türk Dil Kurumu Sözlüğü).

Aslanlarımızın pençesinden düşman kurtulamaz.

Cümlesindeki aslan sözcüğü mecazdır, çünkü bura aslanın kendisi değil güç ve yüreklilik bakımından ona benzetilen asker kastedilmiştir.

Eğretileme (istiare, metafor) ve türleri: Bir sözcüğün benzetme ilgisiyle başka bir sözcüğün yerine kullanılması, bir şeyi anlatmak için ona benzeyen başka adını eğreti olarak kullanmadır.

Bu adam hayatının *sonbaharında* dendiği zaman *sonbahar* sözcüğü yaşlılığı anlatan bir eğretileme örneği oluşturur.

Sen raksına dalarken için titrer derinden;

Çiçekli bir sahnede beyaz bir kelebeğin... F. NAFİZ ÇAMLİBEL

Yukarıdaki dizelerde imgenin oluşmasında seyirciler tarafından sahnede kendinden geçmişçesine izlenen bir balerinin beyaz bir kelebeğe benzetilmesi önemli bir rol oynamaktadır.

Bağdaştırma: Şiir dilinde, etkili ve coşkulu anlatımlarda anlam birimcikleri birbiriyle uyum içinde olmayan kimi zaman biri somut biri soyut kavramların bu şekilde bir araya gelmesiyle dilin sınırlarını zorlayan, onun anlatım gücünü gösteren bu birleşmelere alışılmamış bağdaştırma denir. Dilde kullanılan *bembeyaz bir duvar, yüzün solgunluğu*, gibi tamlamaların yanında şiir dilinde kullanılan *bembeyaz uykusuzluk, yüzün sesi, sarışın Türkçe* gibi bağdaştırmalar bu gruba girer.

Düzdeğişmece, değinmece, dokundurma, abartma, karşıtlık, bilmezlikten gelme, güzel nedenleme, oranlama, andırış, artsama, kişileştirme, konuşturma, atasözleri ve deyimler, belirli ölçüde imge etkisi yaratabilirler. Bu edebi sanatlar ve dil unsurları, metinlerde imgelerin gücünü artırarak okuyucunun hayal gücünü harekete geçirir ve metnin anlam derinliğini zenginleştirir. İmgeler yapılış ve oluşum bakımından üçe ayrılır.

1. **Somuttan somuta:** Varlık ve nesnelerin biçim, devinim, renk ve kokularını çağıran betimleyici imgelerdir.

Gözlerin gözlerin gözlerin, sonbaharda öyledir işte kestaneleri Bursa'nın (N. Hikmet)

Şahmurat suyu kan akar... (A. Arif)

Saçlarında bir gece karanlığı...

Somuttan soyuta: Soyut duygu ve düşüncelere abartılmamaları koşuluyla somutluk kazandıran en özgün, eniletici, en anlamlı imgelerdir.

Ve yalnızlık sigara külü kadar yalnızlık... (S. Karakoç),

Soyuttan somuta: Ender yapılan bir imgedir.

Bir unutuş biçimini alıyor tan,

Güzelliğin yollarında yeryüzünün bütün güneşi,

Bütün kadınlara ayrıcalıklı bir gül,

Neredesin, unutuş güneşini mi çeviriyorsun yüreğimde? (Eluard).

İmgelem: İmgeler arasında yeni ilişkiler kurma, yeni kavram ve düşünceler oluşturma yetisidir. İmgenin güçlü olması ve hedefini bulabilmesi kişinin imgelem gücüne bağlı olarak değişir.

Simge: Simge, unsurlar, varlıklar, olgular ve olaylar arasında sezgiye, akla, zekâyaya dayalı kıyaslamalarla benzerlik, çağrışım ve ilgiler kurmaktır. Şair, bir şeye bakınca derin bir sezikle o varlıkla ruh dünyasında heyecanını duyduğu, önemine inandığı bir başka unsur, olgu ve olay arasında çarpıcı bir ilgi kurar ve iç dünyasında derin yer eden şeyi söylemede ilk gördüğü unsuru bir aracı olarak kullanır.

İmge, birçok unsurun bir araya gelmesiyle hayali bir görüntü oluşturmak iken; simgede somut bir unsurun hayali görüntüleri, soyut kavramları, duyguları, düşünceleri temsil etmesi söz konusudur.

Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden... A. Haşim mısrasıyla başlayan “Merdiven” şiirinde; merdiven somut bir varlıktır ve insan ömrünün geçip gidişini simgeler.

Şiirsel Anlam:

Anlam, bir göstergeler düzeni olarak şairin nazım şekli içinde şiirin konusu, kelimeleri, mısra düzeni, imla anlayışı, ses, duygu ve görüntü yapısı gibi gerekli unsurlar aracılığıyla okuyucuya iletmek istediği mesajdır. İnce (2011), “Şiir her şeyden önce bir dilsel yapıdır. Dil ise anlam içerir, daha doğrusu anlamın kendisidir. Bir anlamı olmayan şiir, şiir değildir çünkü dil değildir” ifadesiyle, şiirde sözcüğün anlam çerçevesini şu şekilde belirlemektedir:

Şiirin temel unsurları olan dil ve anlam, şairin iletmek istediği mesajı okuyucuya aktarmada hayati bir rol oynar. Nazım şekli, şiirin yapısını belirlerken; kelimeler, mısralar, imla kuralları, ses tonu, duygusal yapı ve görüntü unsurları, şiirin estetik ve anlam bütünlüğünü sağlar. Bu bütünlük içinde, anlamın doğru ve etkili bir şekilde aktarılması, şiirin gücünü ve etkisini artırır. Şiirde anlam, dilin özü olduğu için, anlam taşımayan bir şiir, şiir olma niteliğini yitirir.

Temel Anlam: İlk belirtilen kavram, sözcüğün anlattığı ilk ve asıl kavram.

1. **Yan anlamlar:** Sözcük aracılığıyla anamlanan yeni kavramlar; bunlarla temel anlam arasında mutlaka yakınlık ve ilgi bulunur. Çok anlamlılığın kaynağı yan anlamlardır.

2. **Tasavvurlar (tasarımlar):** İnsan zihninde herhangi bir sözcük çevresinde, onunla iç içe bulunan çeşitli imgeler, o sözcüğün yansıttığı kavramların yanı sıra kişiden kişiye, dil birliğinde dil birliğine değişen kişiye ve topluma özgü tasarımlardır:

- a) Somuta eklenen yeni somut kavramlar
- b) Somuta eklenen yeni soyut kavramlar
- c) Soyuta eklenen yeni soyut kavramlar
- d) Soyuta eklenen yeni somut kavramlar

3. **Duygu Değeri:** Kişilerde ve toplumlarda öğrenim düzeyine, mesleğe, yaradılışa, yaşantıya göre tek tek ölçülemeyecek şekilde değişen kin,

sevgi, kızgınlık, kıskançlık, acıma gibi dille anlatılmayan duygular sözle olan bağılıkları oranında ve sözle birlikte gelen duygular olarak tanımlanabilirler.

Sözcüğün anlam çerçevesini belirledikten sonra metin ölçeğinde şiirsel anlama baktığımızda Zolkovski'ye (1987) göre *izlek*, *derin tasarım*, *derin yapı* ve *yüzey yapı* kavramları karşımıza çıkmaktadır.

İzlek; bir edebi eserde işlenen konunun anlamca ortaya koyduğu ana yönelim, yazar veya şairin konuya bakış açısı.

Yüzey yapının anlam öğeleri; ses, sözcük, dize, dizeler kümesi, sözdizim.

Derin yapının anlam öğeleri; kompozisyon, söz sanatları (eğretileme, mecaz, abartma vb.) anlamsal çok değerlilik (yan anlamlar, eş anlamlar) imgeler, simgeler vb.

Metin dışı nesnel bağlaşıklar; çağrışımlar, göndermeler, (nesnel dünya, tarih, mitoloji, vb.) metinler arası ilişki, bağlam art-alan (bir metnin alımlanmasında metinde oluşan yeni anlam öncesindeki tarihsel – toplumsal – yazınsal, metin içi ve metin dışı verilerin tümü) ve okurun özellik ve nitelikleri şeklinde sıralanabilir.

2.1.2.3. Şiirde Konu (Tema) ve Ana Düşünce (Duygu)

Konular hemen bütün edebi türlerde olduğu şiirsel metinlerde de genel özellik taşır. Konu (tema) şiirde üzerinde söz söylenen yazarın veya şairin ana düşüncesinin temelidir. Şiirde verilmek istenen ileti yani ana düşünce ise konunun üzerine temellenip metnin bütününe yayılmış olan düşüncedir. Şiirde yaşamın her alanında yaşanabilen bir durum, olay veya olgu konu olabilir. Tema bir ya da iki kelimeden oluşur; aşk, sevgi, doğa, özlem, kavuşma, ayrılık gibi evrensel değerler şiirin konusu (tema) olabilir. Yazarın veya şairin üzerinde söz söylediği olgu tema, üzerinde söz söylenen olguya bakış açısı ise ana düşünce veya duygudur.

Şair işlediği konu ve ana düşünceyi şiirin başında, ortasında, sonunda söyleyebildiği gibi bazen de açıklamadan şiirin tamamında mecazlı anlatımla işleyebilir, bunu kavramak okuyucunun bilişsel kavrama gücüne bağlıdır. Ölçülü şiirlerde işlenen konu ve ana düşüncenin şiirin (beyit, kıta) her bölümünde farklı bir özelliği anlatılır, şiirin tamamında bu bölümler konu ve ana düşünceyi destekleyen yardımcı düşünce hükmündedir. Serbest ölçüyle yazılan şiirlerde bu düşüncelerin nerede başlayıp bittiğine dikkat etmek gerekir (Karatay; 2011).

2.1.2.4. Şiir Dili

Aksan, şiir dilinin dilbilimin birçok alanıyla yakından ilişkili olduğunu vurgular. Ses özellikleri açısından fonetik bilimi şiir dilini incelerken, sözcüklerin seçimi ve ses uyumlarının oluşturulması gibi konular şiirin fonetik boyutuna girer. Anlam yaratıcı unsurlar ise anlambilim ve ruhbilimin temel konuları arasındadır. Bu şekilde, şiir dili hem dilbilimsel hem de psikolojik açıdan derinlemesine ele alınır (Aksan; 2006: 18).

Zolkovski'ye göre şiir dili bambaşka bir dilsel teknik sonucu son derece ritimli (ahenkli, düzenli) ve yalnızca cümleler halinde eklemlenen düzyazısal dilden farklı bir şeydir (1987; 45).

Şiirin kendine özgü bir söylemi vardır. Sözcükler seçilip kullanılır, onların ses ve anlam değerleri, çağrışım gücü, duygu yükü göz önünde bulundurulur. Bağdaştırma yoluyla sözcükler yan yana getirilir ve çok farklı biçimde tamlamalar, takımlar oluşturulur.

Şiirsel dil, sanatsal olma bakımından öykü, roman vb. de ortaya konan dil ile bir kefeye konabilir; fakat şiir diğerlerinden farklı olarak ses ögesine ve müzikaliteye daha çok yer verir. Şiiri şiir yapan bir başka özellik de az sözle çok şey anlatılma sanatı olması açısından en ekonomik olması gereken dil oluşudur.

Şiir, dilin içinde kendine özgü bir dil türüdür. Aynı kelimeleri kullanmakla birlikte, bu kelimeleri farklı işlevler ve değerlerle, yeni birleşimlerle ve yeni ifade biçimleriyle sunar. Şiir dili, kelimelerin alışılmış anlamlarının ötesine geçerek, onlara yeni görevler ve anlamlar yükler. Bu nedenle, şiir dili, yaratıcı ve estetik bir ifade biçimi olarak, dilin diğer kullanım alanlarından ayrılır. Şiir, kelimeler aracılığıyla duyguların, düşüncelerin ve imgelerin özgün ve derinlikli bir şekilde ifade edilmesini sağlar (Aksan, 1974: 558).

Şiirlerde sözcükler genellikle sözlük anlamlarının dışında, yan anlamlarıyla, deyim ve değişme ifade eden mecaz anlamlarıyla kullanılır. Sözcükler yan yana kullanılırken; ses değerlerinin yanında, çağrışımsal ve duygusal anlamlarıyla birlikte dikkate alınır. Oluşturulan bağdaştırmalarda bu çağrışımlardan da yararlanır. Şair bu yolla, bir bakıma okuyucunun kafasında anlattıklarıyla ilgili yeni görüntüler kurmaya ve oluşturulmaya çalışılır (Kıbrıs; 2008: 53).

Bu açıklamalar, şiir dilinin kendine has bir dil kullanarak seslerle iç içe olduğunu ve estetik bir etkileme gücüne sahip olduğunu göstermektedir. Şiir dilinde, sesler ile nesneler ve duygular arasında doğru ilişkiler kurulması ve böylelikle somut ve soyut varlıklara uygun adların verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Şiir dilini incelerken, öncelikle fonetik biliminin verilerinden yararlanılması gerekmektedir. Kelime ve kelime gruplarını oluşturan sesler nedeniyle, seslerin fizyolojik ve akustik özellikleri şiir dilini anlamada büyük önem taşır. Bu doğrultuda, hem temel birimlerin hem de üst birimlerin incelenmesi gereklidir.

İkinci olarak, şiirin morfolojik özellikleri ele alınmalıdır. Çünkü şiirlerdeki bazı sesler veya ses grupları belirli anahtar anlamlar çağırır. Bu tür çağrışımlar, morfoloji bilimi çerçevesinde kelime eklerinde, kelime oluşturulmasında veya kullanılmasında ve hece sayısının fazlalığı ya da azlığında ortaya çıkar. Bu kapsamda, şiir dili, hem ses hem de biçim açısından derinlemesine incelenmeyi gerektirir.

Şiir dili üzerine birçok dil bilimci, edebiyat eleştirmeni ve şair yazılar yazmıştır. Şiirin günlük dilden farklı olmasının nedenlerini Özünlü şu şekilde sıralar:

Şiir, düzyazıya kıyasla daha az yer kapladığından, şairin kısa bir sürede ve sınırlı bir alanda çok ve çeşitli anlamlar içeren ifadeler kullanması gerekmektedir. Bu bağlamda, şiirde kullanılan ifadeler hem kolayca tekrar edilebilir olmalı hem de herkesin yaratamayacağı kadar özgün ve birleşik nitelikte olmalıdır. Şair, okuyucunun veya dinleyicinin dikkatini ilk anda çekmek zorunda olduğundan, çeşitli söz sanatları ve dilbilim unsurlarına başvurmak zorundadır.

Geleneksel şiir türlerinde, uyak yapma zorunluluğu şairleri devrik cümleler kullanmaya yönlendirir. Vurgu ve tonlama gibi parçalar üstü özelliklerin önemli olduğu bu tür şiirlerde, kullanılan söz sanatları ve dilbilim unsurları, şiir dilini düz yazı ve konuşma dilinden ayırır. Şiir dilinde duygusal öğeler, cümle yapısının devrikleşmesine ve ön plana çıkarılmasına neden olur, bu da şiirin kurgusunu ve yapısını farklı kılar. Ayrıca, şiirlerin hatırlanmasını kolaylaştıran çeşitli yineleme türleri de devrik cümle yapısına yol açar (Özünlü, 2001: 46-75).

Şairin vermek istediği ana düşüncüyü anlatma biçimi olarak dilin mecazlı kullanımı ile birlikte ses tekrarlarına dayalı ahenkli bir anlatım biçimi şiirin ayırt edici temel özelliğidir. Bu temel özellikler dikkate alındığında ses ahengi olan,

devrik cümleleri bir araya getiren her metin şiir veya şiirsel anlatım biçiminde yazılmıştır denemez. Bütün bunların yanında kelimeleri mecaz anlamda kullanma, biline bir sözü başka bir biçimde söyleme, anlatılan konuyu söz dizimi ve imgeler yardımıyla yeni söyleyiş özellikleri kazandırıldığında şiir dili kullanılmış olur.

Görüldüğü gibi şiir dilinin yapısı; şiirsel anlamı oluşturan öğelerle, şiirde ahengi oluşturan öğelerin birleşimine dayanmaktadır. Yani yukarıda bahsetmiş olduğumuz şiire ait unsurlar ve bu unsurların ortaya koyduğu mesajın yol haritasını oluşturan *imge* ve okuyucunun anlamlandırma gücünü belirleyen *imgelem* kavramı üst yapıda birleşerek şiirsel anlamı meydana getirmekte ve şairin vermek istediği mesaj müstakil bir dil olan şiir diliyle okuyucuya sunulmaktadır.

2.1.2.5. Şiir Türünün Edebi Türler İçindeki Yeri

Edebi eserleri türlere ilk kez antik çağlarda Aristoteles ayırmıştır. Daha sonra 19. yüzyılda bu konu tekrar gündeme gelmiş ve betimsel olarak ayırım yapılmaya çalışılmıştır. Günümüzde türlerin birbirine geçtiği metinlerden dolayı kesin bir ayırım yapmanın zor olduğu görülmektedir (Özdemir; 2007).

Aktaş ve Gündüz (2008), metinleri iki ana kategoriye ayırmaktadır: öğretici ve edebi metinler. Öğretici metinler, bilgi verme amacıyla yazılır ve makale, eleştiri, deneme, fıkra, sohbet, röportaj, gezi yazısı, anı, günce ve biyografi gibi türleri içerir. Edebi metinler ise, anlatmaya dayalı kurmaca metinler (destan, masal, fabl, hikâye, roman), lirik metinler (şiir) ve dramatik metinler (oyun) olarak üçe ayrılır.

Cemiloğlu (2001) ise, metinleri olaya dayalı, düşünceye dayalı ve duyguya dayalı türler olarak üçe ayırır. Olay ağırlıklı metinler hikâye, roman, tiyatro, masal, efsane, destan, fabl, anı ve gezi yazılarını içerir. Düşünce ağırlıklı metin türleri makale, deneme, söyleşi, fıkra, eleştiri ve inceleme yazılarıdır. Duygu ağırlıklı metin türleri ise şiirleri kapsar.

Günay (2007), kesin sınıflamaların zor olduğunu belirtir ve metinleri şu başlıklar altında değerlendirir:

Anlatı türü metinler: Olaylar kurmaca ya da gerçek olabilir; roman, hikâye, anı ve belgesel anlatımlar bu gruptadır.

Şiirsel Metinler: Şiir, manzume, destan parçaları.

Söyleşimsel metinler: Tiyatro, fotoroman, çizgi film, altyazılı filmler.

Basın metinleri: Röportaj, mülakat, haber yorumu, köşe yazısı, açıklamalar, haber metinleri.

Özel bilgilendirici metinler: Bilimsel makale ve kitaplar.

İşlevsel metinler: Kullanma kılavuzları, uyarı notları, resmî belgeler.

Öğretici metinler: Ders kitapları ve notları.

Çözümleyici metinler: İncelemeler, denemeler, araştırma yazıları.

Kıran, Z. ve Kıran, A. (2007), metinleri dört türde ele alır:

Betimleyici Metin: Zaman kavramı yoktur, sadece görülen anlatılır.

Anlatısal Metin: Bir olayı, olguyu veya öyküyü anlatır.

Açıklayıcı Metin: İkna etmeyi değil, aydınlatmayı amaçlar.

Kanıtlayıcı Metin: Bir bakış açısının doğruluğunu ikna etmeyi hedefler.

Bu sınıflamada, metnin yazılış amacı göz önüne alındığı için şiir kavramı ele alınmamıştır. Bir şiir betimleyici, anlatısal, açıklayıcı veya kanıtlayıcı olabilir. Şiirin türünü belirlemek için okunup analiz edilmesi gerekmektedir. Örneğin, şekil olarak şiir olan fabllar, aynı zamanda anlatısal metinlerdir.

Metinleri belirli bir sınıflama içinde değerlendirmek zordur. Bir türde gösterilen bir metnin başka bir başlığa ait olamayacağını söylemek mümkün değildir. Farklı sınıflamalara rağmen, İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı (1-5. Sınıflar), ders kitaplarında kullanılacak metinlerin "öyküleyici, şiir ve bilgilendirici" türleri örnekleyecek şekilde seçilmesini istemiştir (MEB; 2009). Bu yaklaşım, öğrencilerin farklı metin türlerini tanımalarını ve dil becerilerini geliştirmelerini amaçlar.

Şiir Türleri

Şiirler hakkındaki en genel sınıflama içerikleriyle ilgili olanıdır. Buna göre şiirler:

- Epik
- Lirik
- Didaktik
- Pastoral
- Dramatik
- Satirik olarak sınıflandırılır (Akyol: 2006).

Epik Şiir: Konusu savaş, kahramanlık, yiğitlik ve yurt sevgisi olan ya da tarihsel bir olayı coşkulu bir anlatımla işleyen uzunca şiirlere denir (Özdemir; 2007).

Örnek: ZAFER TÜRKÜSÜ

Yaşamaz ölümü göze almayan,
Zafer, göz yummadan koşana gider.
Bayrağına kanının alı çalmayan,
Gözyaşı boşana boşana gider!..

Faruk Nafiz ÇAMLIBEL

Lirik Şiir: İçten gelen heyecanları coşkulu bir dille anlatan duygusal şiir türüdür. Her ulusun ilk şairleri yapıtlarını saz eşliğinde söylerlerdi. “Lir” de telli bir saz olduğu için, sonraları içe doğan türlü duyguları anlatan şiirlere **lirik** denmiştir. (Özdemir; 2007)

Örnek:

ÇOCUKLUĞUM

Çocukluğum, çocukluğum...
Uzakta kalan bahçeler,
O sabahlar, o geceler,
Gelmez günler çocukluğum.
Çocukluğum, çocukluğum...
Gözümde tüten memleket,
Artık bana sonsuz hasret,
Sonsuz keder çocukluğum.

Ziyan Osman SABA

Didaktik Şiir: Belli bir düşünceyi aşlamak ya da belli bir konuda öğüt, bilgi vermek, ahlaki bir ders çıkarmak amacıyla öğretici nitelikte yazılan şiir türüdür. Manzum hikayeler ve fabllar bu türe girer (Özdemir; 2007).

Örnek:

DİNLE VATANDAŞ

Kulak ver sözüme, dinle vatandaş
Uyma lâklak edip gülüşenlere.
Seni meşgul eder, işinden eğler,

Karışır tembel perişanlara...

Âşık Veysel

Pastoral Şiir: Doğa güzelliklerini, orman, yayla, dağ, köy ve çoban yaşamını ve bunlara karşı duyulan özlemleri anlatan şiir türüdür. Pastoral sözcüğü “**çobanlara ilişkin**” demektir (Özdemir, 2007).

Örnek:

KAR YAĞMIŞ

Bu gece yine kar yağmış, ne güzel!
Bembeyaz oluvermiş bahçeler yollar.
Sanki yerlere serilmiş bulutlar,
Bir gecede ihtiyarlamış heykel...

Şükrü Enis REGÜ

Dramatik Şiir: Toplumdaki acıklı olayları dile getiren şiir türüne denir (Özdemir, 2007).

Örnek:

GELİNLİK KIZIN ÖLÜMÜ

Salâ verilirken kalktık kahveden,
Kızın babası yanımızda, boyu uzun,
Zayıf, ağzı mırıltılar.
On köylü, iki subay, bir tezkereci er,
Sıralandık ahşap mescidin avlusunda,
Aldık cenazeyi sarsmandan, iğreti
Ve hafif, gözlerimiz yerde,
Kayıp bir tayın izini süreriz sanki...

Melih Cevdet ANDAY

Satirik Şiir: Kişilerin ve toplumun aksak yanlarını hicveden, yeren şiir türüne denir (Özdemir; 2007).

Örnek:

KUYRUKLU ŞİİR

Uyuşamayız, yollarımız ayrı;
Sen ciğercinin kedisi, ben sokak kedisi;
Senin yiyeceğin kalaylı kapta;
Benimki arslan ağzında,
Sen aşk rüyası görürsün, bense kemik.
Ama seninki de kolay değil kardeşim,
Kolay değil hani,
Böyle kuyruk sallamak Tanrının günü.

Orhan Veli KANIK

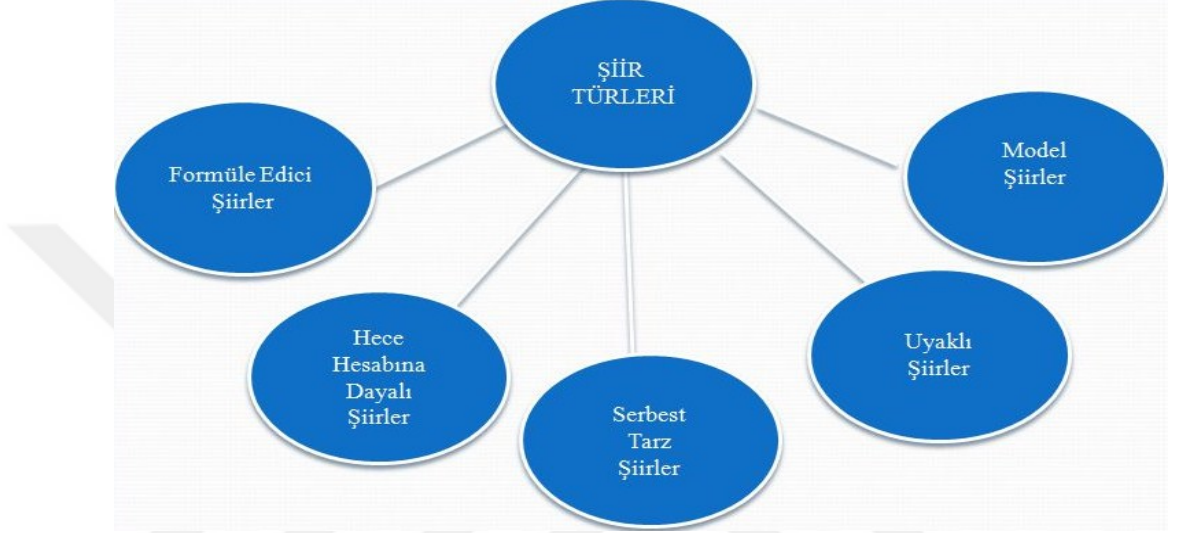
Yalçın ve Aytaş'a (2011) göre çocuk şiirlerinde ele alınan temalar açısından bakıldığında, dünya edebiyatında daha çok pastoral ve didaktik şiir anlayışının hâkim olduğu görülmektedir. Bizim edebiyatımızda da buna yakın bir durum görülmekle birlikte, didaktik şiir anlayışının daha hâkim tema olarak çocuk şiirine yansıdığını söyleyebiliriz. Sözlü edebiyat döneminde masallar, tekerlemeler ve ninnilerin de aynı nitelikler taşıması dikkat çekicidir. Buradan da anlaşılabacağı gibi, öteden beri çocuk genellikle, eğitilmesi gereken biri olarak algılanmış, dolayısıyla şiirlerin de teması ve konusu bu yönde ağırlık kazanmıştır.

Şiirleri bu şekilde sınıflandırmaktan amaç öğrencilere şiir türlerini ezberlettirip örnek vermelerini istemek olmamalıdır. Tam tersine bu işlemin amacı öğrenciye her şiirin kendine ait bir konusu, tonu ve duygusu olduğunu sezdirmek amaçlanmalıdır. İlköğretim çağı öğrenciler şiirlerin hangi türe girdiğini ezberden söylemeleri değil okuduklarında hangi duyguyu taşıdığını keşfedebilmeleri önemlidir.

Tompkins (1998) eğitsel bir sınıflama yaparak ilköğretim çağı çocuklarının okuyabileceği beş şiir grubu üzerinde durmuştur. Akyol (2006) ise çalışmasında bu sınıflandırmaya Türk şiirlerinden örnekler vermiştir.

Şekil 1.1.

Tompkins'in Sınıflandırmasına Göre Şiir Türleri

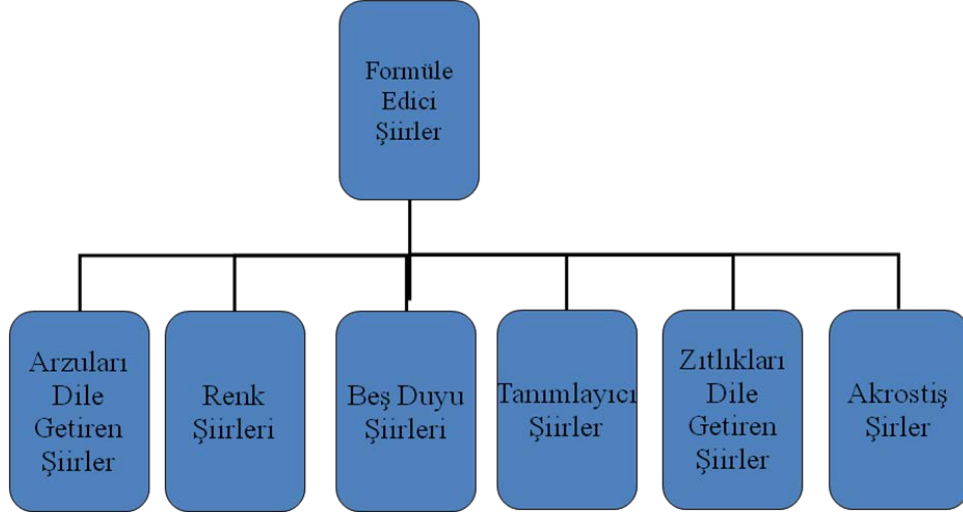

Bu sınıflandırmaya bakıldığında Formüle Edici ve Model Şiirler kategorilerinin şiirin konusuyla, diğerlerininse dış yapıyla ilgili olduğunu görüyoruz.

1. Formüle Edici Şiirler: Kelimeler, düşünceler, hayaller derlenerek şiir oluşturulmaya çalışılır.

Şekil 1.2.

Formüle Edici Şiir Türleri

a. Arzuları dile getiren şiirler: Bu tür şiirler, çoğunlukla gerçekleşmesi imkânsız olan duygu ve düşünceleri dile getirir. Şair, hayal gücünün sınırlarını zorlayarak, mümkün olmayan senaryoları ve hisleri ifade eder. Bu şiirlerde, gerçek dünyada yaşanması zor olan durumlar, derin duygusal ve düşünsel imgelerle anlatılır. Şiir dili, bu imkansızlıkları estetik bir biçimde sunarak, okuyucunun hayal gücünü ve duygusal deneyimini zenginleştirir (Akyol; 2006).

Örnek:

ARZU

Bir çiçek olmak isterdim,
Burcu burcu bir sevgi
Kokmak için.
Bir kelebek olmak isterdim,
Kimseyi incitmeden
Yaşamak için.

Nusret ATLI

b. Renklerle ilgili şiirler: Bir renk belirlenip, bu rengin özellikleri detaylı bir şekilde açıklanabileceği gibi, her satırda farklı bir renge de değinilebilir (Akyol, 2006). Renklerin karakteristik özellikleri ve duygusal çağrışımları her satırda farklı bir renkle ifade edilerek, metin daha zengin ve çeşitli bir hale getirilebilir. Bu yöntemle, renklerin kendine özgü nitelikleri ve sembolik anlamları üzerinden estetik ve anlatım gücü artırılabilir.

Örnek:

Gurbette Renkler

Doğuda kırmızı, batıda turunç,
Yanık bir yörüğü andıran bu tunç,
Şu renk aleminde ne yok ki bizden,
Mavi: Marmara'dan, mor: Akdeniz'den!

Kemalettin KAMU

c. Beş duyu şiirleri: Duyularımızın her biri için ayrı bir şiir olabildiği gibi bir şiir içerisinde bütün duyular da ele alınabilir (Akyol:2006).

Örnek:

ELLER

Eller, hepsi de beşer tane parmaktan,
Eller, türlü türlü... Yaşamaktan.

Boynu bükük eller, dizlerin üstünde,
İster bir yabancının, ister kardeşimin de!

...

Atmış elindekini, tutmayacak bir daha,
Eller görüyorum, eller, açılmış Allah'a...

Ziya Osman SABA

d. Akrostiş: Bu tür şiirler, belirli bir anahtar kelime veya kavram seçilerek yazılır. Seçilen kelimenin her bir harfi, satır başına gelecek şekilde alt alta yerleştirilir ve bu harflerle başlayan mısralar oluşturulur (Akyol, 2006). Bu yöntemle, anahtar kelime veya kavramın her harfi, bir satırın başında yer alarak şiirin yapısını belirler. Bu teknik, seçilen kelimenin özelliklerini ve çağrışımlarını vurgulamak için kullanılır, böylece şiir hem görsel hem de anlam açısından zenginleşir.

Örnek:

Akıl ile topladı, milleti dağılmaktan.
Türk'e yaraşır bir millet çıktı bu savaştan.
Aşk ile, inanç ile, yardım istedi haktan.
Tuz-buz oldu dağıldılar, birlik olan ruhtan.
Ürettiler bin bir dolap, yıkmak için çoktan.
Rüya gibi bir zaferle çıktı ortaklıktan.

K imse ayıramaz, sırtımız yüce Allah'tan.

Kerim BAYDAK

e. Zıtlıkları dile getiren şiirler: Birbiriyle çelişen iki durumu ya da bir kişi ya da nesnenin iki farklı halini anlatan şiirlerdir (Akyol: 2006).

Örnek:

Niye?

Gülmek varken, ağlamak niye;
Çalışmak varken, tembellik niye;
Övgü varken, yermek niye;
İyi varken, kötü niye?..

Melek ERDOĞAN

f. Tanımlayıcı şiirler: Herhangi bir nesne veya olay, bireyin bakış açısına göre tanımlanır. Bu tanımlamalar sırasında yapılan benzetmeler ve kullanılan sıfatlar tamamen kişiseldir (Akyol, 2006). Yani, şiirde yer alan betimlemeler, şairin kendi duygu ve düşüncelerine dayanmaktadır. Bu tür şiirler, kişisel algı ve deneyimlerin ifadesi olarak öne çıkar ve bireysel bakış açısının şiire yansıtılmasıyla özgün bir anlatım tarzı oluşturulur. Şair, nesne veya olayı kendi perspektifinden aktararak, okuyuculara kişisel bir deneyim sunar.

Örnek:

MİKROP

Pis yerleri seversin,
Temizlikten kaçarsın,
İnsanların başına
Ne hastalık açarsın.
Seni yok etmek için,
İçeriz çok çok ilaç,
İşin yoksa bizlere
Sen durmadan korku saç.

Galip Naşit ARI

2. Serbest Tarz Şiirler: Bu şiirler, belirli bir kelime veya kavram seçilerek yazılır ve uyaklı olup olmamasına dikkat edilmez. Akyol (2006) bu tür şiirleri somut şiirlerle örneklendirir.

a. Somut Şiirler: Bu tür şiirler, sanatsal anlatımlar kullanarak veya kelimeleri resim haline getirerek yazılır. Somut şiirler, herhangi bir nesneyi abartmadan, olduğu gibi betimleyen şiirlerdir. Kelimelerin görsel unsurlar olarak kullanıldığı bu şiirler, okuyucunun hem görsel hem de dilsel algısını harekete geçirir. Somut şiirler, nesneleri ve durumları doğrudan ve yalın bir şekilde ifade ederek, şiirin görsel sanatlarla birleştiği noktada dururlar (Akyol, 2006).

Serbest tarz şiirler ve özellikle somut şiirler, şiirin geleneksel yapısının dışında kalarak, yeni ve yaratıcı yollarla ifade edilmesini sağlar. Bu şiir türleri, şiirin sınırlarını genişleterek, okuyuculara farklı estetik deneyimler sunar.

Örnek:

VÜCUDUMUZ

Üç bölümdür vücudumuz,
Baş, gövde kollar- bacaklar.
Hepsini turalım temiz
İşleyip çalışacaklar...

Ali Osman ATA

3. Hece ve Kelime Hesabına Dayalı Şiirler: Her satırda eşit hece ya da kelime içeren şiirlerdir (Akyol: 2006).

Örnek:

Dua

Ulu Tanrım, şu karanlık yolları,
Bizi sana ulaştıran yollar et!
İhtirasla kilitlenmiş kolları,
Birbirini kucaklayan kollar et!..

Orhan Seyfi ORHON

4. Uyaklı Şiirler: Farklı ölçüleri olsa da satır sonlarındaki kelimelerin birbirleriyle uyaklı olduğu şiirlerdir (Akyol: 2006).

Örnek:

Bayrağım

Kanımdan almış rengini
Canımdan almış sevgini

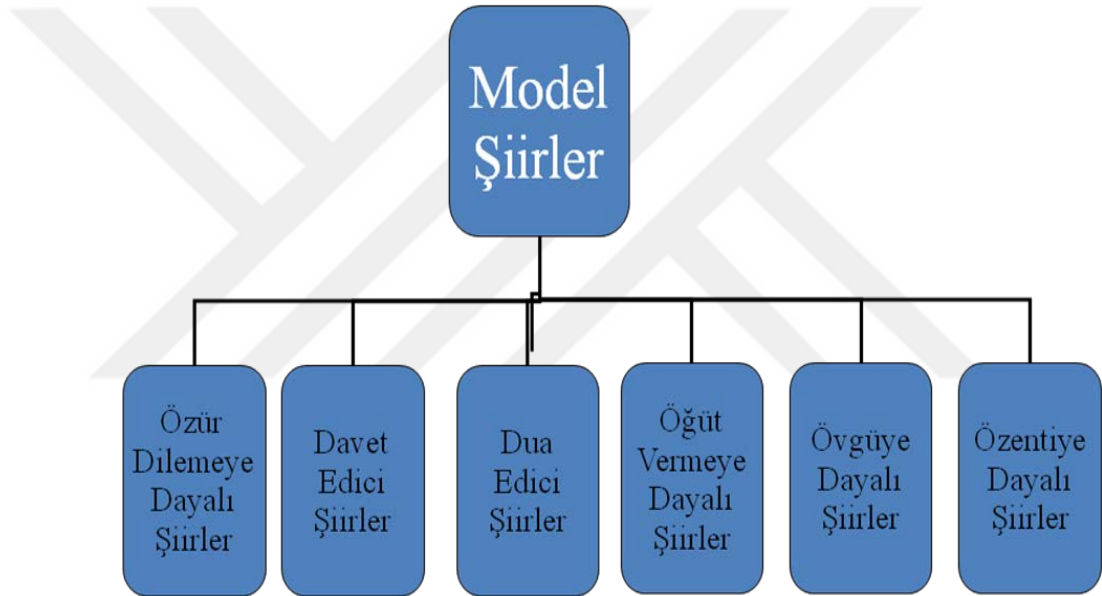
Bulmazsın hiç dengini
Benim güzel bayrağım...

Emin EKİCİ

5. Model Şiirler: Okuyucunun model alıp kendisinin şiir yazmasına yarar. Ahlaki bir amaç güden şiirlerdir (Akyol: 2006).

Şekil 1.3.

Model Şiirlerin Türleri

a. Özür dilemeye dayalı şiirler: Yapılan olumsuz bir işten dolayı af dilemek, karşısındakinin gönlünü almak için yazılan şiirlerdir (Akyol: 2006).

Örnek:

Affet Beni Dünya

Bugün bütün iyi kalpliliğim üzerimde
Cümle düşmanlarımı affettim
Yediğim meyvalardan
Kokladığım çiçeklerden af diliyorum
Yerde yürürken gördüğüm
Sebepsiz kanına girdiğim
Zevk için öldürdüğüm

Böceklerden af diliyorum

Ümit Yaşar OĞUZCAN

b. Davet edici şiirler: Bu tür şiirlerde insanlar güzel yerlere ve güzel görülen etkinliklere katılmaları istenir (Akyol: 2006).

Örnek:

Gelin Birlik Olalım

Gelin birlik olalım yarın çok geç olmadan,
Gelin dirlik bulalım vazgeçin öc almadan.
Nefreti yok edelim gel sen de katıl bize,
İntikam eşkıyası sevgiyle gelir dize.

...

Düşman sevindirmenin ne alemi var şimdi?
Milletçe kenetlenip sarılmamız kâr şimdi!

Cemal SAFİ

c. Dua edici şiirler: Minnettarlık veya yakarma için Allah'a dua içeren, duygusal boyutu ön planda olan şiirlerdir (Akyol: 2006).

Örnek:

Dua

Biz, kısık sesleriz... minareleri,
Sen, ezansız bırakma Allah'ım!
Ya çağır surda bal yapanlarını,
Ya kovansız bırakma Allah'ım!

...

Ve vatansız bırakma Allah'ım!
Müslümanlıkla yoğrulan yurdu,
Müslümansız bırakma Allah'ım

Arif Nihat ASYA

d. Öğüt vermeye dayalı şiirler: İnsanların neleri yapması ve neleri yapmaması gerektiğine dair nasihatler içerir (Akyol: 2006).

Örnek:

Nasihat

Kulak ver sözüme dinle arkadaş!
Uyma lak lak edip gülüşenlere!
Meşgul eder seni işinden eyler,
Karışsın tembel, perişanlara
Aşık Veysel ŞATIROĞLU

e. Övgüye dayalı şiirler: Beğenilen bir kişi, nesne ya da olayın iyi yönleri anlatılır (Akyol: 2006).

Örnek:

ANNECİĞİM

Ne sevimli bir annesin!
Ne tatlıdır senin sesin!
Benim canım mısın nesin
Sen olmazsan yapamam ben!..

Rakım ÇALAPALA

f. Özentiye dayalı şiirler: Hayranlık duyulan kişi ve olaylar üzerine yazılan şiirlerdir (Akyol: 2006).

Örnek:

Öğretmen Olmalıyız

Biz öğretmen olmalıyız;
Biz görmeyenlere göz,
Duymayanlara kulak,
Yürüyemeyenlere ayak olmalıyız...

M. Nejat SEFERCİOĞLU

2.1.2.6. Şiir Nasıl Okunur/Okutulur?

Şiir okumanın birçok yolu hatta her insanın kendine has bir şiir okuma anlama tarzı vardır. Bu yollar ülkemizde daha çok kişilerin kendi çabaları ya da alışkanlıkları sonucu oluşmuştur. Bizim hedef kitlemiz ise bu alışkanlıkları henüz

kazanamadığı için onlara bir yol göstermemiz gerekir. Şiiri anlamamanın hazzını duydukça kendilerine has okuma yollarını geliştireceklerdir. Bu amaçla biz bu konuda ortaya konmuş bir yaklaşımı ele alalım.

1. Şiirin başlığını oku: şiir ne ile ilgili olabilir?
2. Şiiri duraksamadan oku: şiiri anlamak için durma, mümkünse sesli oku. Bu sadece şiirin neyle ilgili olabileceği, nasıl işlendiği ve seslerin nasıl tınladığını hissettirecektir.
3. Bildiklerinle başla: eğer şiir zorsa anladıklarını ve anlamadıklarını ayır. Mümkünse bir okuyuşta anlayamadıklarının altını çiz.
4. Anlayıp anlamadığını kontrol et: şu sorulara cevap vererek şiirin sende uyandırdığı ilk izlenimi yaz: “Bu şiiri okuyunca neleri fark ettin?”, “Şiir ne hakkında?”
5. İmgelere(motiflere) dikkat et: tekrar edilen, ilginç veya alışılmadık dil kullanımlarına, imgeleri, sesleri, renkleri ve düzenlemeleri takip et ve şu soruyu sor: “Şair bu imgeleri kullanarak ne anlatmaya çalışıyor?”
6. Değişimlere bak: şiirin tonu, odak noktası, anlatanı, yapısı, ses özellikleri, imgelerindeki değişikliklere bak ve şu soruyu sor: “Değişen ne ve bu değişimin sebebi nedir?”
7. Anlatıcıyı tanımla: şiirde konuşanın kim olduğunu ve onun hakkında neler bildiğini sorgula.
8. Şiirin yeni anlamını kontrol et: şiiri yeniden oku (mümkünse yine sesli). Hâlâ anlayamadığın noktalar varsa yine altını çiz. Şiiri kendi kendine ya da bir başkasına açıkla.
9. Kırılma noktalarını bul: şiirin kırılma noktası bir “ama” veya “artık” sözcüğü kadar küçük bir ayrıntı olabilir. Şiirin içindeki sözcükler bazen şiiri tamamen başka bir yöne çeviren direksiyon işlevi görür. Bentlerin ve mısraların nasıl bölündüğüne de dikkatinizi ayırın.
10. Şekli ve işlevini göz önünde tut: yazarın seçimlerine bak. Yazar düşüncelerini söylemek için belirli bir şekil mi seçmiş? Bu şekil onun düşüncelerini ifade etmesini nasıl etkilemiş? Şair diğer şekillerden

birini kullansaydı şiiri anlamın değişir miydi? Aynı sorular kullanılan sözcükler, benzetmeler, söz sanatları ve noktalama için de sorulabilir.

11. İlerlemiş anlamı kontrol et: Şiiri -mümkünse yine sesli-baştan oku. Ve son kez şiirin neyle ilgili olduğunu söyle ve başlıkla şiirin ilgisini kur. Şiirin sende uyandırdığı yeni izlenimleri yaz (Burke, 2010).

Stewig'e göre çocuklar şiir okuma yoluyla okumalarını dört farklı beceri açısından geliştirirler. Bunlar;

- **Tempo:** Satırların hızlı veya yavaş okunmasıdır. Her şiir veya şiirdeki her satır aynı hızda okunmamalıdır. Bazen hızlı bazen de yavaş okunmalıdır.
- **Ritm:** Hangi kelimelerin vurgulanacağı veya hangi kelimelerin yüksek sesle okunacağıyla, şiirde ahenkle ilgilidir.
- **Tonlama:** Sesin ne zaman yükseleceğı ne zaman alçalacağı ile ilgilidir. Şiir okumada ses her zaman aynı tonda olmaz. Bazı şiirler yüksek sesle okunması gereken şiirlerdir. Örneğın milli duyguları işleyen bir kahramanlık şiiri okunuyorsa genel olarak sert ve yüksek sesle okunmalıdır.
- **Duruş:** Okurken ne zaman ve ne kadar durulacağıyla ilgilidir (Akt. Akyol:2006).

Çocukların şiirle ilgili algılarını anlamak amacıyla ısrarlı sorular yönelmek doğru bir yaklaşım değildir, çünkü şiir beğenisi tamamen kişisel bir meseledir. Öğretmenlerin, çocukların beğenileri üzerine gereksiz ve yararsız tartışmalar başlatmaktan kaçınmaları gerekmektedir. Ancak, bu durum çocukların şiirler hakkında hiç tartışmaması veya şairin ne anlatmak istediğini anlamaya çalışmaması gerektiğı anlamına gelmemelidir. Asıl önemli olan, bu tür faaliyetlerin çocukların doğal yorumlarından yola çıkarak kendiliğinden gelişmesi ve sürdürülmesidir.

Öğretmen, şiirlerin anlaşılması sürecinde karşılaşılan yanlış anlamaları düzeltmek, öğrencilerin takıldıkları noktaları gidermek ve şiirin estetik değerlerini ortaya çıkarmak için çaba göstermelidir. Ayrıca, çocukların zorla şiir ezberlemeye yönlendirilmesi doğru bir yöntem değildir. Sevilen şiirlerin ezberlenmesi, çocuklar için keyifli bir etkinlik

olabilir ve bu süreçte öğretmenin sadece şiir ezberlemeye uygun bir ortam yaratması yeterlidir.

Öğretmen, küçük gruplar halinde öğrencilerin kısa şiirleri, beyitleri veya mısraları yüksek sesle birlikte okumalarını veya tüm sınıfın bir şiiri koro halinde okumasını teşvik ederek, şiir ezberlemeye eğilimli öğrenciler için uygun bir atmosfer yaratabilir. Bu yöntem, öğrencilerin şiirlerle daha derin bir bağ kurmalarını sağlar ve ezberleme sürecini daha doğal ve eğlenceli hale getirir (Oğuzkan, 2006: 221).

Karatay'a göre öğrencilerin şiirin anlam dünyasına girebilmelerini sağlamak için şiir okuma eğitimi çalışmalarında sırasıyla şu işlemleri yapmaları öğretilmelidir.

1. Devrik cümleleri kurallı cümle haline getirme.

2. Çok anlamlı kelime veya kelime gruplarını belirleme.

3. Kelime veya kelime grubunun gerçek anlamını bulmak; bunun için şiirde kullanılan kelime veya kelime grubuna eş anlamlı olabilecek bir kelime veya kelime grubu bularak şiirde kullanılan bağlama yerleştirerek anlamı karşılaştırarak test etme.

3.1. Bulunan eş anlamlı kelime ile şiirde kullanılan kelime ile aynı anlamı veriyorsa şiirde gerçek anlatım,

3.2. Aynı anlamı vermiyorsa mecazlı anlatım söz konusudur.

Bu işlem basamaklarını okuduğu şiirde işletebilme becerisi olan öğrenciler, şiir metinlerini kavrama güçlüklerini aşabilirler (Karatay:2011).

2006 Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan şiir okuma etkinlikleri:

Şiir Bahçesinden: Öğrenciler sevdikleri şiirleri seçerek kendi aralarında okuma yarışması düzenlerler. Sınıf içerisinde beş kişilik bir jüri belirlenir. Jüri elindeki değerlendirme kartlarına göre şiirini en iyi okuyan öğrenciyi belirler.

Sözün Ezgisi: Şiir, içeriğine uygun sözsüz bir müzik eşliğinde okunur.

Farkını Bul: Öğrencilere farklı şiir ve düz yazı metinleri dinletilir. Bu metinler söyleyiş ve ahenk unsurları yönünden farklılıkları belirtilerek karşılaştırılır. Karşılaştırma sonunda şiirin özellikleri belirlenir.

Şiir Dinletisi: Bir şairin şiirlerinden oluşan bir şiir dinletisi veya belli bir konuda farklı şairlerin şiirlerinden oluşan dinleti düzenlenir.

Şiir Yazma: Şiir yazmanın ön koşulu iyi bir şiir okuyucusu ve yorumlayıcısı olmaktır. Bunun yanında şiirle ilgili kafiye, ölçü, durak, söz sanatları gibi teknik bilgilere sahip olmak ve bu bilgileri uygulamaya koyabilmek de önem arz etmektedir. Şiir yazmanın kesin bir formülü olmasa da bu sanatı icra etmek isteyenlere kılavuzluk edebilecek bir yol haritasına ihtiyaç vardır. Linabarger (2005) öğretmenlerin bu yol haritasını oluşturabilmeleri için on adımlık bir eylem planı ortaya koymuştur:

1. Ünlü şiirleri oku: Sevdiğin şiirleri oku ve sınıfla paylaşmadan önce o şiirin tam olarak neden bahsettiğini anladığına emin ol.

2. Şaire sorular sor: Şairle içinden konuş ve sana ne anlatmaya çalıştığını sor. Kendini şairin tarzında yazarken görmeye çalış.

3. Okuduğun şiirden yola çıkarak yeni bir şiir yaz: Şiirde hoşlandığın noktaları keşfet. Ölçüsünü ya da şiirden bir dizeyi alarak yeni bir şiir yaz.

4. Şiirini bir arkadaşına oku: Bu en zor aşamadır ama öğrencilerinin yaşadığı paylaşma sürecini anlamak için en iyi yoldur.

5. Şiir yazmayla ilgili materyalleri incele: Şiir yazmayla ilgili bir kitap, bir web sitesi gibi materyalleri incele ve öğrenciler üzerinde deneyerek onlar için en uygun olanı bulmaya çalış.

6. Öğrendiklerini sentezle: Kitaptan öğrendiklerinle uygulamada gördüklerini karşılaştı. Aksayan yönleri bul.

7. Kendi şiir yazdırma tekniğini oluştur. İncelediğin materyaller ve öğrencilerinde denediğin tekniklerden yola çıkarak şiir yazdırmada etkili olduğunu düşündüğün kendi metodunu geliştir.

8. Öğrencilerinin şiirlerini paylaş: Öğrencilerin yazdığı şiirleri paylaşmak için fırsatlar oluştur. Antolojiler hazırla ve şiirlerini öğrencilerin ürün dosyalarında veya kendi dosyanda sakla.

9. Kendi şiir yazdırma tekniğini etrafındakilerle paylaş: Bulduğun bu metodu çevrendeki öğretmenlerle paylaşarak onların da kullanmasını sağla.

10. Kendi oluşturduğun şiir yazdırma metodunu yayınla: Kendi deneyimlerini öğrencilerden aldığın şiir örneklerini tüm dünyayla paylaş. Bir eğitim dergisinde bunları paylaşmayı düşün.

2.1.2.7. Şiir Yazma Alanına Yönelik Yapılabilecek Etkinlikler

1. **Akrostiş:** Bu teknik programda (MEB,2005) “ilk harflerine baksana” adıyla yer almıştır. Seçilen kelimenin her harfi satır başına gelecek şekilde alt alta yazılır ve şiir oluşturulur (Akyol, 2006). Örneğin Atatürk ile ilgili bir şiir yazdırılmak isteniyorsa aşağıdaki şekilde akrostiş şeması verilir ve öğrencilerden bu harflerle başlayan dizeler oluşturmaları istenir. Böylece öğrenciler dize oluştururken kendilerine bir çıkış noktası sağlamış olurlar:

A.....
T.....
A.....
T.....
Ü.....
R.....
K.....

2. **Şiirdeki Eksik Kelimeleri Tamamlama:** Bir şiirin sözcükleri eksik bırakılarak öğrencilerden şiiri tamamlamaları ve bu şiire ad koymaları istenir (Şimşek vd., 2011).

.....
Ayyıldızlı
Sevgi verdi
Bir kuşun
Çiçek gibi
..... çiçekleridir
Yeryüzünün
Gülsün yüzü
Başlasın çağı
Sürsün kadar
Gerçek olsun

El ele
Cennet dünyamız.

Orijinali:

SEVGİ ÇİÇEĞİ
Ayyıldızlı ülkemde
Sevgi tomurcuk verdi
Bir kuşun kanadında
Çiçek gibi yeşerdi
Sevgi çiçekleridir
Yeryüzünün bayrağı

Gülsün evrenin yüzü
Başlasın barış çağı
Sürsün sonsuza kadar

Gerçek olsun rüyamız
El ele süsleyelim
Cennet olsun dünyamız (Şirin, 1994)

3. Rastgele Sıralanmış Sözcüklerden Anlamalı Dizeler Elde Etme:

Öncelikle kullanılacak sözcükler seçilir ve satırlar belirlenir. Satırların ve sözcüklerin sırasının değiştirilmeyeceği, sözcüklere her türlü takı ve eklerin getirilebileceği, her satırda fazladan bir sözcük ya da takının joker olarak kullanılabileceği hatırlatılır (Üstündağ, 2000)

Örnek:

Sevgi, yol, dur-
Hep, güzel, var-
Asıl, güneş, doğ-
Mutlu, biz, bekle-

Ürün:

“Sevgi yolunda durmak olmaz
Hep güzel yerlere varılmalı
Asıl güneş doğmadan solmaz
Mutluluk bizi beklerken atılmalı.”

4. Çağrışımlar ve Duygular: Verilen kavramın çağrıştırdığı duyguyu yansıtan bir şiir yazılır. Yazılan şiirler öğrencilerin kendilerinin bulduğu bir ritimle söylenir (MEB, 2005).

5. **Resimlerin Ezgisi:** Öğrencilere bir resim gösterilir. Resimle ilgili sorulara cevap vermeleri istenir. Resimden hareketle şiir yazdırılır (MEB, 2005).

6. **Otobiyografik şiir yazma:** Öğrencilere aşağıdaki kalıp verilerek kendileri hakkında bir şiir yazmaları istenir (Alvan, 2008):

1.dize: Kendi adını yaz.
2. dize: Kendi adını yaz;
.....'nın kızı/oğlu.
3. dize: ..., ..., ... üç kişisel
özellikliğini sırala.
4.dize: sevdiğin üç kişi, üç şey.
5. dize: ihtiyacın olan üç şey.
6.dize: paylaşmaktan hoşlandığın
üç şey.

7.dize: korktuğun üç şey.
8. dize: hayal ettiğin üç şey veya
düşünce.
9. dize: hayalindeki şey.
10. dize: adını veya mahlasını kullan.

Ben Cemile...

Âdem kızı Cemile...
Kırılğan, sevecen ve gelecekten
umutlu...
Dedemi, babamı ve annemi
dünyalara değişmem.
Başarılı ve mutlu olmaktır emelim.
Ekmeğimi, kitaplarımı paylaşırım
ama dostlarımı asla!

Ben de karanlıktan korkarım, savaştan,
kötülükten...
Bereketli vatanımı, sevgili insanları ve
kuşları severim.
Belki doktor olacağım, mimar ya da
öğretmen
Ben Cemile...
Kırılğan, sevecen ve gelecekten
umutlu...

7. Renklerle ilgili şiirler yazma: Öğrencilerden en sevdikleri renge bir şiir yazmaları istenir.

TURUNCU

Turuncu, kana kana içtiğin bir portakal suyunda
Turuncu, bir yaz günü güneşinde
Turuncu, sıcacık bir simidin tadında
Turuncu, tımbul bir bal arısının vızıltısında
Turuncu, tarlada kızaran bir domatesin sesinde
Turuncu, bir Bengal kaplanının homurtusunda
Turuncu, bir bebeğin tebessümünde
Turuncu, kayısı marmelatı sürülmüş bir ekmekte
Turuncu, kanoyla şelaleden atlamakta
Turuncu, hayatta olmak ve huzur demek.
Turuncuyu seviyorum... (Alvan, 2008)

8. Filmden hareketle şiir yazma: Öğrencilere bir kısa film veya bir filminden bölüm izletilir. Kendilerini filmdeki kişinin yerine koyarak yaşadıklarını şiir biçiminde ifade etmeleri istenir.

9. Şiir devam ettirme: Bir şiir belli bir yerinden kesilerek devamını öğrencilerin yazması istenir.

Örnek: Ulu önder Atatürk için yazılmış bu güzel şiiri devam ettirir misin? (Alvan, 2008).

Mustafa Kemal'i düşünüyorum;
Yeleleri alevden al bir ata binmiş

Aşıyor yüce dağları, engin denizleri,
Altın saçları dalgalanıyor rüzgârda,

İşıl işıl yanıyor mavi gözleri...
Mustafa Kemal'i düşünüyorum;
Yanmış, yıkılmış savaş
meydanlarında

Destanlar yaratıyor cihanın görmediği
Arkasından dağ dağ ordular geliyor
Her askeri Mustafa Kemal gibi.

Mustafa Kemal'i düşünüyorum;
Gelmiş geçmiş kahramanlara bedel
Hükmediyor uçsuz bucaksız göklere.
Al bir ata binmiş yalın kılıç
Koşuyorlar zaferden zafere... (Ümit Yaşar OĞUZCAN)

.....
Mustafa Kemal'i düşünüyorum;
.....
.....
.....
.....
Mustafa Kemal'i düşünüyorum;
.....
.....
.....
.....

10. Bir dörtlüğün kalıbını kullanarak yeni dörtlükler yazma:

Öğrencilere bir konu hakkında bir dörtlük verilir, sonra dörtlükteki bazı kelimeler çıkarılarak ana kalıp bırakılır ve değişik konular hakkında aynı kalıpla yazmaları istenir.

Örnek:

Aşağıda Mimar Sinan için yazılmış bir dörtlük var. Bu dörtlüğün kalıbını kullanarak sen de Türk ustalarına başka dörtlükler yazar mısın? (Alvan, 2008).

MİMAR SİNAN

Taştan mı senin sanatın, altından mı?

Yokmuş ustan hocan... Bu bir noksan mı?

Mermerde çiçekler açtıran sihrinle
Ey Kayserilim, Sinan mısın, nisan mı?
(Arif Nihat ASYA)

ATATÜRK	Ey!..... mısın.....mı?
.....mı.....	MEVLANA
.....mı?	mı.....m
.....	ı?
..... mı?	
.....	mı?
.....	
	Ey!..... mısın,mı?

11. Pencere Problemi (Oral, 2008)

Öğrencilere harekete geçmeleri için bir fikir olarak, bir pencereden dışarıya ya da içeriye doğru bakmaları önerilir. Bu pencere, sınıfın penceresi, harap bir binanın penceresi veya bir sarayın penceresi olabilir. Bu bakış açısı, öğrencilerin hayal gücünü harekete geçirir ve onların farklı perspektiflerden düşünmelerini sağlar. Böylece, öğrenciler hem çevrelerini hem de iç dünyalarını keşfetme fırsatı bulurlar. Bu yöntem, öğrencilerin yaratıcılıklarını ve gözlem yeteneklerini geliştirir.

Birinci Gün: Şiirin ilk dizesi için dışarıda gördüklerini tanımlamaları söylenir. İkinci dize için gördüklerinden onlar için önemli olan birini tanımlamaları söylenir.

Üçüncü dize için, dışarıdaki renkler ve sesler tanımlanır. Dördüncü dize için, gördüklerinin tadını, kokusunu yazmaları istenir. Son dize, öğrencilerin konuyla ilgili olan genel duygularını kapsar.

İkinci Gün: Öğretmen iki üç kişilik gruplar oluşturur. Her gruba üzerinde 1.dize, 2. dize vs. yazılı zarflar verilir. Öğrenciler yazdıkları şiiri dizeler halinde keser ve ilgili zarfa koyar. Sonra zarflardan satırlar alınarak daha büyük şiirler oluşturulur.

Üçüncü Gün: Gruplar şiirlerine son şeklini verir. Gerekli düzeltmeleri yapar ve birbirleriyle paylaşırlar.

Örnek:

Gri, üzgün hava, asık yüzlü bahar
Kırmızı kadın kaldırımda tökezliyor
Korna ve motor sesleri,
Kadının ve damlaların adımlarına karışıyor
Yağmur, mazot, toprak kokuları
Kadının parfümünü de aralarına alıyorlar
Egzoz gazlarıyla boğuşuyorlar hepsi birden
Camın ötesinden seyrediyorum o ıslak, telaşlı hayatı
İçine girmeme izin verilmeyen.

12. Kafiye Şeması: Öğrencilere bilinen bir şiirin dizelerinin kafiyeli olan son kelimeleri verilir (kafiyeli sözcüklerden bir şema da oluşturulabilir). Anlam bütünlüğü olan dizeler oluşturmaları istenir.

Örnek:

.....
..... rengini
..... sevgini
..... dengini
..... bayrağım
..... koşarız
..... aşarız
..... yaşarız
..... bayrağım

Orijinal Metin:

Bayrağım

Kanımdan almış rengini
Canımdan almış sevgini
Bulmazsın hiç dengini
Benim güzel bayrağım
Bayrak elde koşarız
Yüce dağlar aşarız
Biz bayrakla yaşarız
Benim güzel bayrağım.

Emin EKİCİ

Öğrencilerin şiiri biliyor olma ihtimalinden dolayı kafiyeli sözcüklerden bir şema oluşturmak daha iyi olacaktır.

Örnek:

.....sanabana
.....yana

.....yok

.....çok

..... sel gibi

..... yel gibi

..... el gibi

.....

.....ya

par

.....

sapar

.....

tapar

.....

.....

.....ok

.....

Öğrencilere hem hece ölçülü hem de kafiyeli bir şema da oluşturulabilir ama bu onların zorlanmasına sebep olup şiir yazmaktan soğutabilir. Ama bu konuya ilgi duyan ve yetenekli olan öğrencilere aşağıdakine benzer bir şema oluşturulabilir (kısa çizgilerden önceki boşluklara bir hece gelecektir.)

.....-.....-.....-.....-.....- sa-na
.....-.....-.....-.....-.....- ya-na
.....-.....-.....-.....-.....- ba-na
.....-.....-.....-.....-.....-

2006 Türkçe Dersi Öğretim Programında şiir yazma etkinlikleri:

Ben Bir Organizatörüm: Öğrenciler düzenleyecekleri bir şiir dinletisiyle ilgili afişler hazırlar ve afişler okulun çeşitli yerlerine asılır. Okul yöneticileri ve öğretmen ve diğer öğrencilere davetiye hazırlanır. Düzenlenen şiir dinletisi sonunda şiir metinleri tutanakla öğretmene teslim edilir.

Ben Bir Şairim: Öğrencilerden bir şiir yazmaları ve yazdıkları şiire bir ezgi bulmaları istenir. Yazdıkları şiiri müzik eşliğinde sınıfta okumaları sağlanır.

Benim Şiirim: Beğenilen şiirler, maniler, türküler ezberlenir; bunlara benzer şiir yazma denemeleri yapılır.

Besteci: Yazdığı şiirleri kendi bulduğu bir ritimle söyler. Manzum hikâye yazılır.

Çağrışımlar ve Duygular: Verilen kavramın çağrıştırdığı duyguyu yansıtan bir şiir yazılır. Yazılan şiirler öğrencilerin kendilerinin bulduğu bir ritimle söylenir.

Değiştir: Çeşitli şiirler, düz yazı haline getirilir. Çeşitli düz yazı metinler şiir haline getirilir.

İlk Harflerine Baksana: Akrostiş oluşturacak şekilde şiir yazılır.

Kelimelerin Dansı: Birbiriyle kafiyeli olabilecek kelimeler karışık olarak verilir. Öğrenciler istedikleri kelimeleri kullanarak şiir yazarlar.

Şair Gibiyim: Somut kelimelerden ve imajlardan oluşan iki liste hazırlanır. Hazırlanan listelerdeki kelimelerden karşılıklı olarak seçme yapılarak imaj oluşturulur. Oluşturulan imajlar kullanılarak bir şiir yazılır.

2.1.9.1. Çocuk Şiirlerinde Bulunması Gereken Özellikler

Çocuklar, şiire ihtiyaç duyarlar, ancak onların ilgisini çeken eserler sunulmadıkça bu ihtiyacı fark etmezler. Onlar için seçilecek şiirler, hayattan zevk almalarını, duygusal yaşantılarını zenginleştirmelerini ve bakış açılarını genişletmelerini sağlayacak nitelikte olmalıdır. Çocuklara, erken yaşlarda yapay ve samimi şiirler arasındaki farkı görebilme fırsatı verilmelidir (Oğuzkan, 1987:14).

Çocuklar için yazılmış şiirlerin duygusal değeri yüksek, dili sade ve imgeleri net olmalıdır. Bu şiirler, anlaşılır, kolay hatırlanabilir ve soyut unsurlardan arındırılmış olmalıdır. Oğuzkan (1987:221), çocuk şiirlerinde aranması gereken nitelikleri şu şekilde sıralamaktadır:

Çocuk şiirlerinde kafiye belirsiz ve birbirine yakın dizelerin sonlarında olmalıdır. Düşünceler beyit veya kıta içinde açıkça ifade edilmelidir. Tasvirler basit ve net olmalı, edebi sanatlara ölçülü yer verilmelidir. Hayal ve duygular, çocukların yaşantılarıyla bağlantılı olmalıdır. Dizeler kısa, cümle yapısı doğal ve kelimeler sade olmalıdır. Tam ve yarım kafiye, ölçü ve bazı dizelerin tekrarıyla ahenk sağlanmalıdır. Konular, yaşama sevinci, aile ve doğa sevgisi, yurt ve millet sevgisi gibi olumlu duyguları kazandırmalıdır.

Bu nitelikler, çocukların şiirle olan bağlarını güçlendirmeyi ve onların edebi gelişimlerini desteklemeyi amaçlar.

Yalçın ve Aytaş'a (2011) göre çocuk şiirlerindeki düşünceler yalın, anlatım sade olmalı, aşırı benzetme ve sanatlı anlatımlardan uzak durulmalıdır. Şiirlerde ele alınan temel konular kahramanlık, yaşama sevinci, aile, doğa, hayvan, yurt ve toplum sevgisi olabilir. Şiirde ahengi sağlayan unsurlardan biri olan ritim çocuk şiirinde daha da önemlidir. Ölçü ve kafiye de göz ardı edilmemelidir. Tekerlemeler, ninniler ve maniler kafiye olduğundan çocukların ilgisini çekmekte ve kolay öğrenilmektedir. Bundan dolayı alt sınıflarda tekerlemeler, mânî ve ninnilere yer verilirken dördüncü sınıftan itibaren de serbest şiirlere yer verilebilir.

Şirin'e (1998) göre ise;

- Durum, olay ve düşüncelerin açık ve kısa olarak anlatılması,
- Doğa, insan ve cansız varlıklarla ilgili betimlemelerin yalın olması,

- Benzetmeler dışında “istiare” ve “mecaz” gibi edebi sanatlara pek az yer verilmesi,
- Hayal ve duyguların çocukların yaşantılarıyla ilişkili bulunması,
- Mısraların kısa, cümle düzeninin doğal ve sözcüklerin anlaşılabilir nitelikleri yansıtması,
- Tam ve yarım uyaklardan, ölçüden ve mısra tekrarlarından kaynaklanan bir anlatım ahenginin bulunması,
- Çocuklara aile, yurt ve ulus sevgisi aşılmasının yanında onların yaşama gücünü ve sevincini geliştirici nitelikler taşıması,
- Düşünce, duygu ve olayların mümkün ise bir beyitte ya da bir dördlükte anlatılmasına özen gösterilmesi gerekmektedir.

Çocuklar, yetişkinler gibi, kaliteli şiirlerin büyük bir uğraş ve dikkat sonucu ortaya çıktığını anlamalıdır. Usta şairlerin konuları belirlerken rastgele davranmadıklarını, kulağa hoş gelecek dizeleri oluştururken büyük bir özen gösterdiklerini ve en uygun sözcükleri seçmek için yoğun çaba harcadıklarını fark etmeleri önemlidir. Bu bilinç, çocukların şiire olan saygılarını ve anlayışlarını derinleştirir, onların şiir sanatını takdir etmelerini sağlar (Oğuzkan, 2006:126).

2.1.2.8. Öğrencilerin Şiirsel Metinlerinin Değerlendirilmesi

Yaratıcılık gerektiren metinlerin değerlendirilmesi konusunda üstünde fikir birliğine varılmış bir değerlendirme ölçeği bulunmamaktadır. Şiir gibi işin içine duyguların girdiği metinleri değerlendirmeye tâbi tutmak ise oldukça güç gözükmektedir. Temizkan (2010)’a göre, bir çocuğun yaratıcılığı, her zaman yazdıklarının değerlendirilmesine ihtiyaç duymaz. Amaç, gelişmeyi değerlendirmek, bir sonraki sınıfı belirlemek değildir. Yaratıcı yazma çalışmalarının değerlendirilmesi aşamasında öğretmen değerlendirmesi dışında öz değerlendirme ve akran değerlendirmesi de kullanılabilir. Aşağıda Tablo 2.2’de şiirlerin değerlendirilmesi konusunda bir fikir vermek amacıyla değerlendirme ölçütlerine yer verilmiştir.

Tablo 2.2.

Şiir Değerlendirme Ölçütleri

ŞİİR	
Müzikalite/Ritim	Okuyucu şiirde belirgin bir ritim ve müzikalite seziyor mu?
Şekil/Form	Okuyucu şiirde kullanılan biçimsel özelliklerin, şiirin etkililiği konusunda destek olup olmadığını fark ediyor mu?
Etkileyici Telaffuz	Okuyucu şiirdeki kelime seçiminin dikkatli, özel ve etkileyici bir şekilde yapıldığını fark ediyor mu? Okuyucuya göre şiirdeki imajlar şaşırtıcı ve etkileyici mi?
Noktalama	Okuyucuya göre şiirdeki noktalama açık ve etkileyici mi?
Başlık	Okuyucuya göre şiirin başlığı, şiirin konusunu açıklayıcı ve etkisini artırıcı mı?
Son Yorumlar	Okuyucu şiiri özetleyebiliyor ve açıklayabiliyor mu?

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yöntemi ve Modeli

Araştırma nitel araştırma türlerinden doküman inceleme olarak tasarlanmıştır. Doküman inceleme, çalışılacak konular ile ilgili olarak yazılı ve basılı belgelerin analizini içermektedir (Yıldırım ve Şimşek 2018). Milli Eğitimi Bakanlığı 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki şiirlerin araştırma sorusunda belirlenen şiirsellik ve ahenk, işlenen tema ve alındıkları temaya uygunlukları, Türkçe dil bilgisi kurallarını ve Türkçe ses bilgisini örneklendirme durumları betimlenmiştir.

3.2. Şiir Değerlendirme Yöntemi

Bütün bu bilgiler ışığında şiir değerlendirmesinde kullanılacak ölçüt olarak Burke'nin şiirin unsurları başlığı altında topladığı soruların cevapları aranabilir. Araştırmada şiir eleştirisi bölümünde bu form doğrultusunda eleştiri yapılmıştır.

Şiirin Unsurları

Şiir ne tek başına ses uyumu ne tek başına söz sanatı ne de tek başına duygu ifade etme aracıdır. Şiir hepsini içine alan bir türdür. Bu yüzden şiiri anlayabilmek için onu parçalarına ayırmak gerekir. Bu parçalara şiirin unsurları denilebilir. Bu unsurlar ve onları bulmak için okur kendi kendine ya da öğretmenin öğrencilere sorması gereken sorular şunlardır:

- **Düzen: imla-noktalama, dilbilgisi, şiirsel tür**

Ø *Şiirin diline hangi kurallar hakim ve hangi nazım türüne uygun yazılmış?*

- **Desen: yapı, içeriğin düzenlenmesi (mekana göre, kronolojik, düzensiz)**

Ø *Şair neden şiirini bu şekilde düzenlemiş?*

- **Araçlar: imgeler, benzetmeler, simgeler, tekrarlar ve dahası**

Ø *Bu farklı araçlar şiirin anlamına ve etkisine nasıl katkı sağlamış?*

- **Dil: ton, üslup, kelime seçimi, söz sanatları**

Ø Şair yeni bir söyleyiş yaratmak için dili nasıl kullanmış?

- **Hareket: ölçü, durak, akıcılık, ritim**

Ø Şiir nasıl okunmak istiyor?

- **Anlatıcı: dışarıdan biri, şairlerden biri, karakter(ler)**

Ø Şiirde konuşan kim?

- **Amaç: şiir açıklamaya mı, tanımlamaya mı, ikna etmeye mi çalışıyor?**

Ø Şair bu şiiri neden yazmış? Şiiri okurken sen ne hissediyorsun?

- **Ses: sözün ezgisi, asonans, alliterasyon, yansıma sözcükler**

Ø Şair sesleri kullanarak neyi anlatmak istiyor?

- **Konu: fikirler, olaylar, hikâye, kişi(ler)**

Ø Bu şiir ne hakkında?

4. BULGULAR

4.1. Bir Kez Gönül Yıktın İse

Bir kez gönül yıktın ise
Bu kıldığın namaz değil.
Yetmiş iki millet dahi
Elin yüzün yumaz değil.

Ne erenler geldi geçti.
Bunlar yurdu kaldı, göçtü.
Pervaz urup Hakk'a uçtu.
Hüma kuşudur, kaz değil.

Yol oldur ki doğru vara,
Göz oldur ki Hakk'ı göre,
Er oldur, alçakta dura,
Yüceden bakan göz değil.

Doğru yola gittin ise,
Er eteğin tuttun ise,
Bir hayır da ettin ise,
Birine bindir, az değil.

Yunus bu sözleri çatar,
Sanki balı yağa katar.
Halka mata'ların satar.
Yükü cevherdir, tuz değil.

Yunus EMRE

Düzen: imla-noktalama, dilbilgisi, şiirsel tür

Şiir imla ve noktalama açısından değerlendirildiğinde nokta, virgül, kesme işareti gibi noktalama işaretlerinin kullanıldığı cümleleri örneklemektedir. Hece ölçüsüyle kaleme alınan şiirde devrik cümle yoğunluğu göze çarpmaktadır. Şiirin bütününde “değil, ise” gibi edatlara; “Hüma kuşu, er, cevher” gibi isimlere; bunların yanında “de” anlamına gelen “dahi” gibi bağlaçlara ve “alçakta, eteğin” gibi kelimelerde ise ünsüz benzeşmesi ve ünsüz yumuşaması gibi ses olaylarını örneklendiren kelimelere yer verilmiştir.

Şair, bir öğüt, eğitici, öğretici anlam veren şiir kaleme almıştır. Şiirde belirli bir amacı yansıtmak ya da bir konuda öğüt vermek amacı bulunmaktadır. Bundan dolayı şiirin türü didaktik şiir olarak geçmektedir. Eğitici- öğretici yanı olan bu şiir Yunus Emre’nindir.

Desen: yapı, içeriğin düzenlenmesi (mekana göre, kronolojik, düzensiz)

Şiirin geneline bakıldığında belirgin bir kıta düzeni olduğu görülmektedir. Buna paralel olarak kıtalara ayrılmıştır. Şiirde mısralar arasında ölçü uyumu vardır. Kıtalar kendi içinde kafiyelenmiştir.

Araçlar: imgeler, benzetmeler, simgeler, tekrarlar ve dahası

Şiirin bütününde anlatılmak istenen şey; öğüt vererek iyilik yapmak, gönül kırmamak, bulunulan statüye güvenmemek ve kıymetli bilgiler vermektir. Şiirin çok fazla imgeye sahip olmaması ve imgelerin kapalı olmayışı açısından, kitaba konmuş olması; öğrenci seviyesi açısından doğrudur.

“Yükü cevherdir, tuz değil. Hüma kuşudur, kaz değil” mısralarında benzetme sanatı kullanılmıştır.

Şair, benzetme yaparak anlamı güçlendirmiş; simgeler kullanarak düşüncelerini aktarmış; kelimeleri tekrar ederek vurgulama yapmıştır.

Dil: ton, üslup, kelime seçimi, söz sanatları

Şiirde yalın ve karmaşıklıktan uzak bir dil kullanılmıştır. Şiirin bütününde kendi aralarında kafiyelenen mısralarla şiire akıcılık kazandırılmaya çalışılmıştır. Günlük konuşma dilinde bulunan ifadeler geçmektedir. Öğrencilerin halk ağzını öğrenmesi ve kelime dağarcığını geliştirmek için *“yumaz (yıkamaz), eren (evliya),*

Hüma kuşu (masal kuşu), hayır (iyilik)” gibi kelimeler kullanılmıştır. Öğretici nitelikte olduğu için uyarı ve öğüt verme amacı taşıyan cümleler ağırlıktadır. Kelime seçimleri herkesin anlayacağı türden olmakla birlikte; benzetme söz sanatına yer verilmiştir.

“**Pervaz urup** *Hakk’a uçtu*” (Kanatlanmak anlamında kullanılmıştır.)

Hareket: ölçü, durak, akıcılık, ritim

Hece ölçüsüyle yazılmış bir şiiirdir. 8’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Akıcılığı sağlamak için her bölümde kafiyeleşmiş en az iki mısraya yer verilmiştir.

a ... ise	
b ... <u>namaz</u> <u>değil</u>	“değil”: redif “maz”: zengin kafiye
c ... dahi	
b ... <u>yumaz</u> <u>değil</u>	
ç ... <u>geçti</u>	
ç ... <u>göçtü</u>	“ti/tü/tu”: redif “ç”: yarım kafiye
ç ... <u>uçtu</u>	
b ... <u>kaz</u> <u>değil</u>	

Kafiye şeması olarak düz kafiye kullanılmıştır. Zengin ve yarım kafiye gibi farklı kafiye çeşitlerine yer verilmiştir. “değil” ile biten tekrar dizeleri de kendi aralarında kafiyeleşmiştir.

Anlatıcı: dışarıdan biri, şairlerden biri, karakter(ler)

Şiirde konuşan kişi şairin kendisidir. Şair dışında başka bir karakter konuşturulmamıştır. Bizzat bir ara iletici olmadan birinci ağızdan aktarım yapılmıştır. Anlatıcı uyarıcı bir dil kullanmıştır.

Amaç: şiir açıklamaya mı, tanımlamaya mı, ikna etmeye mi çalışıyor?

Şair açıklayıcı ve öğretici bir anlam ileterek öğüt vermeyi amaçlamaktadır.

Ses: sözün ezgisi, asonans, aliterasyon, yansıma sözcükler

Şiirde sözün ezgisi kafiyeli cümlelerin belirli bölümlerde sistemli bir şekilde kullanılmasıyla sağlanmıştır.

Konu: fikirler, olaylar, hikâye, kişi(ler)

Şiirin konusu kötülük yapmamak ve kalp kırmamaktır. Ana duygu ise gelip geçici dünya hayatına aldanmamak olarak özetlenebilir.

Şiir ilköğretim 6. Sınıf Türkçe ders kitabında “Erdemlerimiz” teması içerisinde işlenmiş; konusu itibariyle ve ana düşüncesiyle bu temaya uymaktadır.

4.2. Kardeşim

Beni hor görme kardeşim!
Sen altınsın, ben tunç muyum?
Aynı vardan var olmuşuz,
Sen gümüşsün, ben saç mıyım?

Ne var ise sende, bende,
Aynı varlık her bedende,
Yarın mezara girende,
Sen toksun da ben aç mıyım?

Kimi molla, kimi derviş,
Allah bize neler vermiş,
Kimi arı çiçek dermiş,
Sen balsın da ben cec miyim?

Topraktandır cümle beden,
Nefsini öldür ölmeden,
Böyle emretmiş yaradan,
Sen kalemsin, ben uç muyum?

Tabiata Veysel âşık,
Topraktan olduk kardaşık,
Aynı yolcuyuz, yoldaşık,
Sen yolcusun, ben bac mıyım
Âşık Veysel ŞATIROĞLU

Düzen: imla-noktalama, dilbilgisi, şiirsel tür

Şiir imla ve noktalama açısından değerlendirildiğinde virgül, ünlem soru işareti gibi noktalama işaretlerinin kullanıldığı cümleleri örneklemektedir. Şiirde yer yer devrik cümleler kullanılmıştır. Şiirin bütününde “de” bağlacına, “molla, derviş” gibi isimlere, “ben, sen” gibi zamirlere ve “topraktandır, nefisini, emretmiş” gibi kelimelerde ünsüz benzeşmesi, ünlü düşmesi gibi çeşitli ses olaylarını örneklediren kelimelere yer verilmiştir. Şair, kişi, olay ve durumu eleştirici bir şiir kaleme almıştır. Şiirde belirli bir durumu eleştirmek ve farkındalık oluşturma amacı bulunmaktadır. Bundan dolayı şiirin türü satirik şiir olarak geçmektedir. Eleştirici yanı olan şiir Âşık Veysel tarafından kaleme alınmıştır.

Desen: yapı, içeriğin düzenlenmesi (mekana göre, kronolojik, düzensiz)

Şiirin geneline bakıldığında belirgin bir kıta düzeni olduğu görülmektedir. Buna paralel olarak kıtalara ayrılmıştır. Şiirde mısralar arasında ölçü uyumu vardır. Kıtalar kendi içinde kafiyelenmiştir.

Araçlar: imgeler, benzetmeler, simgeler, tekrarlar ve dahası

Şiirin bütününde anlatılmak istenen şey; kişiler arasında ayrım olmaması gerektiği; insanların dili, dini, ırkı yüzünden ayrımcılığa maruz kalmaması gerektiği anlatılmaktadır. Şiirin ilk bölümünde kişiler arasında farklılık olmadığıyla ilgili bir iletim mevcuttur. Diğer bölümlerde de buna bağlı olarak farklı alt mesajlar aktarılmıştır. Bu da yapılan eleştirinin temelini kuvvetlendirmiştir.

“*Sen altınsın, ben tunç muyum?/.../ Sen toksun da ben aç mıyım?*” gibi mısralarda tezat sanatı kullanılmıştır. Şair bu şekilde zıtlıklara dikkat çekerek anlamı kuvvetlendirmiştir.

Dil: ton, üslup, kelime seçimi, söz sanatları

Şiirde yalın, karmaşıklıktan uzak bir dil kullanılmıştır. Şiirin bütününde kendi aralarında kafiyelenen mısralarla şiire akıcılık kazandırılmaya çalışılmıştır. Günlük konuşma dilinde bulunan ifadeler geçmektedir. Öğrencilerin kelime dağarcığını geliştirmek için “*altın, tunç, gümüş, molla, derviş, nefis, tabiat*” gibi kelimeler kullanılmıştır. Kelime seçimleri herkesin anlayacağı türdendir.

Hareket: ölçü, durak, akıcılık, ritim

Şiir 8’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Akıcılığı sağlamak için her bölümde kafiyelenmiş en az iki mısraya yer verilmiştir. Akıcılığın sağlanması için kullanılan kafiyeler anlatımı kolaylaştırmıştır.

a ...kardeşim

b ... tunç muyum

c ... olmuşuz

d ... saç mıyım

“muyum/mıyım”: redif “ç”: yarım kafiye

ç ... bende

ç ... bedende

ç ... girende

b ... aç mıyım

“de”: redif “en”: tam kafiye

Şair, kafiye şeması bakımından düz kafiyei kullanmıştır. Şiirde ahengi yakalamak için redifin yanı sıra yarım ve tam kafiye gibi kafiye çeşitlerinden faydalanılmıştır.

Anlatıcı: dışarıdan biri, şairlerden biri, karakter(ler)

Şiirde konuşan kişi şairin kendisidir. Şair dışında başka bir karakter konuşturulmamıştır. Bizzat bir ara iletici olmadan birinci ağızdan aktarım yapılmıştır.

Amaç: şiir açıklamaya mı, tanımlamaya mı, ikna etmeye mi çalışıyor?

Şair eleştirici yöntem kullanarak farkındalık oluşturmayı amaçlamaktadır.

Ses: sözün ezgisi, asonans, aliterasyon, yansıma sözcükler

Şiirde sözün ezgisi kafiyeli cümlelerin belli bölümlerde sistemli bir şekilde kullanılmasıyla, sağlanmıştır.

Konu: fikirler, olaylar, hikâye, kişi (ler)

Şiirin konusu ayrımcılık yapmamaktır. Ana duygu ise, ayrımcılığın kötü bir şey olmasıdır. Şair insanlar arasında ayrımın olmaması gerektiğini dile getirmiştir.

Şiir 6. sınıf Türkçe ders kitabında “Hak ve Özgürlükler” teması içerisinde işlenmekte ve konusu ve ana düşüncesiyle bu temaya uymaktadır.

4.3. Küçük Ressam:

Hasan Kaptan’a
İçimde renkler uçuşur,
Al yanar, yeşil tutuşur.
Ne sihirdir ne keramet,
Ne de el çabukluğu, marifet.
Bu bir ressam oğlu ressam işidir.
Sağ yanımda usul usul,
Morla turuncu konuşur.
Beri yanda kuzguni siyahlardan
Ödü patlamış beyazlar,
Ötede çil yavrusu gibi dağılmış pembeler,
Kenarda yüzlerce senedir
Özlediğim kahverengine kavuşmuş bir sarı,
Beride Bursa çinilerine değmiş;
Yunmuş, yıkanmış memleket rüzgârı
Bazen ılık, bazen serin.
Işıl ışıl yanıyor mavilerin.
Dilerim Allah’tan dert görmesin
İki kocaman çiçek gibi açılmış gözlerin,
Minicik ellerin.

Bedri Rahmi EYÜBOĞLU

Düzen: imla-noktalama, dilbilgisi, şiirsel tür

Şiir imla ve noktalama açısından değerlendirildiğinde nokta, virgül, gibi noktalama işaretlerinin kullanıldığı cümleleri örneklendirmektedir. Şiirde devrik cümleler göze çarpmaktadır. Şiirin bütününde “ne... ne...” bağlacına, “bir sarı, ödü patlamış beyazlar” gibi söz öbeklerinde sıfatlara ve “özlediğim, bazen, Allah’tan” gibi kelimelerde ünsüz yumuşaması, ünlü düşmesi ve ünsüz benzeşmesi gibi çeşitli ses olaylarının örneklerine yer verilmiştir. Şair, kişi, olay ve durumu dramatik bir halde kaleme almıştır. Şiirde belirli bir durumu güzelleştirerek duygu dolu anlatma anlamı bulunmaktadır. Bundan dolayı şiirin türü dramatik şiir olarak geçmektedir. Duygusal yanı olan şiir Bedri Rahmi Eyüboğlu tarafından kaleme alınmıştır.

Desen: yapı, içeriğin düzenlenmesi (mekana göre, kronolojik, düzensiz)

Şiirin geneline bakıldığında belirgin bir kıta düzeninin olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte duygusal nitelik taşıyan ifadeler de yer almaktadır. Şiirde mısralar arasında ölçü uyumu yoktur. Şiirde bazı mısralar arasında kafiyelere de başvurulmuştur.

Araçlar: imgeler, benzetmeler, simgeler, tekrarlar ve dahası

Şiirin bütününde anlatılmak istenen şey; mutluluk getiren şeyler ve buna bağlı ortaya çıkan hisler anlatılmaktadır. Şiirde umut vadeden durumlarla ilgili bir iletim mevcuttur. Diğer kısımlarda da buna bağlı olarak farklı alt mesajlar aktarılmıştır. Bu da duygusal ifadelerin temelini kuvvetlendirmiştir.

Dil: ton, üslup, kelime seçimi, söz sanatları

Şiirde yalın, karmaşıklıktan uzak bir dil kullanılmıştır. Serbest bir şiir olmasına karşın kendi aralarında kafiyelenen bazı mısralarla şiire akıcılık kazandırılmaya çalışılmıştır. Günlük konuşma dilinde bulunan ifadeler geçmektedir. Öğrencilerin kelime dağarcığını geliştirmek için “sihir, keramet, ressam, kuzguni, çil yavrusu” gibi kelimeler kullanılmıştır. Üslubu, duygusal ve dramatik nitelikte olduğu için anlamı dolu dolu özellikle hazırlanmıştır. Kelime seçimleri herkesin anlayacağı türden bir şiirdir. Şiirde kişileştirme ve benzetme gibi bazı söz sanatlarına yer verilmiştir.

“*Beri yanda kuzguni siyahlardan/ Ödü patlamış beyazlar*” (Kişileştirme)

“*İki kocaman çiçek gibi açılmış gözlerin*” (Benzetme)

Hareket: ölçü, durak, akıcılık, ritim

Şiir serbest ölçüyle yazılmıştır. Akıcılığı sağlamak için bazı mısralarda redif ve kafiye kullanılmıştır. Tonlama aracı kullanılarak okunması gereken bir şiirdir. Dikkat çekilmesi gereken yerler bulunduğu için yavaş ve anlamlı okunma hareketine sahiptir.

... uçusur

... tutusur

... keramet

... marifet

... işidir

“uşur”: redif “et”: tam kafiye

Serbest bir şiir olan Küçük Ressam’da şair kimi mısralarda ses benzerliklerinden faydalanarak şiirde bir ahenk yakalamaya çalışmıştır.

Anlatıcı: dışarıdan biri, şairlerden biri, karakter(ler)

Şiirde konuşan kişi şairin kendisidir. Şair dışında başka bir karakter konuşturulmamıştır. Bizzat bir ara iletici olmadan birinci ağızdan aktarım yapılmıştır.

Amaç: şiir açıklamaya mı, tanımlamaya mı, ikna etmeye mi çalışıyor?

Şair dramatik bir anlam ileterek duygularını ifade etmeyi amaçlamaktadır.

Ses: sözün ezgisi, asonans, aliterasyon, yansıma sözcükler

Şiirde sözün ezgisi bazı mısralarda redife ve kafiye kullanılarak sağlanmıştır.

“İçimde renkler uçusur,

Al yanar yeşil tutusur”

Konu: fikirler, olaylar, hikâye, kişi(ler)

Şiirin konusu küçük bir ressamın resme olan sevgisidir. Ana duygu ise, sanat sevgisidir.

Şiir 6. Sınıf Türkçe ders kitabında “Sanat” teması içerisinde işlenmekte ve konusu itibariyle ve ana duygusuyla bu temaya uymamaktadır.

4.4. Sakın Kesme:

Ey hemşehri, sakın kesme! Yaş ağaca balta vuran el onmaz;
Bu kütükler 'Nice yıldır, hiçbirine kervan gelmez, kuş konmaz'
Bunları kes, o baltanla çürümüş ağaçları yere ser.
Bak, sizin köy şu yemyeşil koruluğun gölgesinde ne güzel!
Gönülleri açmadadır yaprakların arasından esen yel.
Yazık, günah olmaz mı ki, çıplak kalsın bu zümrüt yurt, şirin yel.

Hem dünyada en birinci borç değil mi her kula,
Bir tohumu fidan yapmak, fidanı da bir orman?
Eğer böyle olmasaydı ne kalırdı oğula:
'Mirasımı artır' diye öğüt veren Atadan?

Sakın kesme! Her dalında bir güzel kuş ses versin.
Sakın kesme! Gölgesinde yorgun çiftçi dinlensin.
Sakın kesme! Şu verimli köye kanat, kol gersin.
Sakın kesme! Aziz vatan günden güne şenlensin.

Mehmet Emin YURDAKUL

Düzen: imla-noktalama, dilbilgisi, şiirsel tür

Şiir imla ve noktalama açısından değerlendirildiğinde nokta, virgül, ünlem, noktalı virgül, soru işareti, kesme işareti gibi noktalama işaretlerinin kullanıldığı cümleleri örneklendirmektedir. Şiirde devrik cümle göze çarpmaktadır. Şiirin bütününde “ey” anlamında ünlem ifadelerine, “yemyeşil, çıplak” sıfatlarına ve “ağaca, koruluğun, çiftçi” gibi kelimelerde ünsüz yumuşaması ve ünsüz benzeşmesi gibi çeşitli ses olaylarını örneklendiren kelimelere yer verilmiştir. Şiirde belirli bir amacı yansıtmak ya da bir konuda öğüt vermek anlamı bulunmaktadır. Bundan

dolayı şiirin türü didaktik şiir olarak geçmektedir. Eğitici- öğretici yanı olan şiir Mehmet Emin Yurdakul tarafından kaleme alınmıştır.

Desen: yapı, içeriğin düzenlenmesi (mekana göre, kronolojik, düzensiz)

Şiirin geneline bakıldığında belirgin bir kıta düzeninin olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte uyarıcı ve öğüt niteliği taşıyan ifadeler de yer almaktadır. Şiirde mısralar arasında ölçü uyumu yoktur. Şiirde kafiyeler mevcuttur.

Araçlar: imgeler, benzetmeler, simgeler, tekrarlar ve dahası

Şiirin bütününde doğayı korumanın önemi anlatılmaktadır. Buna bağlı olarak farklı alt mesajlar aktarılmıştır. Bu da öğüt ifadelerinin temelini kuvvetlendirmiştir.

“*Yaş ağaca balta uran el onmaz*” kısmında uyarıcı ifade yansıtılmıştır.

Şair şiirde benzetme yaparak anlamı güçlendirmiş; düşüncelerini aktarmış, kelimeleri tekrar ederek vurgulama yapmıştır.

Dil: ton, üslup, kelime seçimi, söz sanatları

Şiirin bütününde kendi aralarında kafiyelenen mısralarla şiire akıcılık kazandırılmaya çalışılmıştır. Günlük konuşma dilinde bulunan ifadeler geçmektedir. Öğrencilerin kelime dağarcığını geliştirmek için “*hemşehri, kütük, yemyeşil, zümrüt, tohum, miras*” gibi kelimeler kullanılmıştır. Üslubu, öğüt verici nitelikte olduğu için anlamı dolu dolu özellikte hazırlanmıştır. Kelime seçimleri herkesin anlayacağı türdendir. Kişiselleştirme söz sanatına yer verilmiştir.

“*Çıplak kalsın bu zümrüt yurt*” (Yurt bir insan yerine konularak kişiselleştirme sanatı kullanılmıştır.)

Hareket: ölçü, durak, akıcılık, ritim

Serbest ölçüyle yazılan şiirdir. Akıcılığı sağlamak için kafiye ve rediflerden faydalanılmıştır. Akıcılığın sağlanması için kullanılan kafiyeler; anlamı kolaylaştırmıştır. Dikkat çekilmesi gereken yerler bulunduğu için yavaş ve anlamlı okunma hareketine sahiptir.

a ... onmaz

a ... konmaz

b ... ser

c ... güzel

c ... esen yel

“maz”: redif “on”: tam kafiye “el”: tam kafiye
--

Şair, serbest ölçüde bir şiir kaleme almıştır. Kafiye ve rediften faydalanmıştır.

Anlatıcı: dışarıdan biri, şairlerden biri, karakter (ler)

Şiirde konuşan kişi şairin kendisidir. Şair dışında başka bir karakter konuşturulmamıştır. Karşısındakine ya da hitap ettiği kimseye yönelik “sen dili” kullanılmıştır. Bizzat bir ara iletici olmadan birinci ağızdan aktarım yapılmıştır. Anlatıcı duygusal ve dramatik dilini aktarmıştır.

Amaç: şiir açıklamaya mı, tanımlamaya mı, ikna etmeye mi çalışıyor?

Şair doğada ağaçların ne kadar önemli bir rolde olduklarını anlatmayı amaçlamıştır.

Ses: sözün ezgisi, asonans, aliterasyon, yansıma sözcükler

Şiirde sözün ezgisi kafiyeli cümlelerin belli bölümlerde sistemli bir şekilde kullanılmasıyla, sağlanmıştır.

Konu: fikirler, olaylar, hikâye, kişi (ler)

Şiirin konusu doğada ağaçların öneminin aktarılmasıdır. Ana duygu ise, doğa sevgisidir. Bununla birlikte doğanın korunmaması durumunda insanlar için doğabilecek zararlar vurgulanmıştır.

Şiir 6. sınıf Türkçe ders kitabında “Dünya ve Evren” teması içerisinde işlenmiş; konusu itibariyle ve ana düşüncesiyle bu temaya uymaktadır.

4.5. Bu Vatan Kimin:

Bu vatan, toprağın kara bağrında
Sıradağlar gibi duranlarındır;
Bir tarih boyunca, onun uğrunda
Kendini tarihe verenlerindir.

Tutuşup: kül olan ocaklarından,
Şahlanıp: köpüren ırmaklarından,
Hudutlarda gaza bayraklarından,
Alnına ışıklar vuranlarındır.

Ardına bakmadan yollara düşen,
Şimşek gibi çakan, sel gibi coşan,
Huduttan hududa yol bulup koşan,
Cepheden cepheyi soranlarındır.

İleri atılıp sellercesine,
Göğsünden vurulup tam ercesine,
Bir gül bahçesine girercesine,
Şu kara toprağa girenlerindir.

Tarihin dilinden düşmez bu destan:
Nehirler gazidir, dağlar kahraman,
Her taşı bir yakut olan bu vatan,
Can verme sırrına erenlerindir.

Gökyay'ım ne yazsan ziyade değil,
Bu sevgi bir kuru ifade değil,
Sencileyin hasmı rüyada değil,
Topun namlısında görenlerindir.

Orhan Şaik GÖKYAY

Düzen: imla-noktalama, dilbilgisi, şiirsel tür

Şiir imla ve noktalama açısından değerlendirildiğinde nokta, virgül, noktalı virgül, kesme işareti gibi noktalama işaretlerinin kullanıldığı cümleleri örneklendirmektedir. Şiirde bazı devrik cümleler göze çarpmaktadır. Şiirin bütününde “gibi” edatı ve “bağrında, toprağın, huduttan” gibi kelimelerde ünlü düşmesi, ünsüz yumuşaması ve ünsüz benzeşmesi gibi çeşitli ses olaylarının örneklerine yer verilmiştir. Her destanda ya da epik şiirlerde tarihsel bir gerçek vardır. Şiir bu gerçekten kaynaklanır. Bundan dolayı şiirin türü epik şiir olarak geçmektedir. Yiğitlik yanı olan şiir Orhan Şaik Gökay tarafından kaleme alınmıştır.

Desen: yapı, içeriğin düzenlenmesi (mekana göre, kronolojik, düzensiz)

Şiirin geneline bakıldığında belirgin bir kıta düzeninin olduğu görülmektedir. Bununla birlikte coşkun ve cesaretlendirici nitelik taşıyan ifadeler de yer almaktadır. Şiirde mısralar arasında ölçü uyumu vardır. Şiirde kafiyeler ve redifler mevcuttur.

Araçlar: imgeler, benzetmeler, simgeler, tekrarlar ve dahası

Şiirin bütününde anlatılmak istenen şey; vatan sevgisidir. Şiirde vatana bağlılık ve tarihe verilen önemle ilgili bir mesaj mevcuttur. Diğer kısımlarda da buna bağlı olarak farklı alt mesajlar aktarılmıştır. Şiir çok fazla imgeye sahiptir. Bu da epik ifadelerin temelini kuvvetlendirmiştir.

“Kendini tarihe verenlerindir” kısmında epik ifade yansıtılmıştır.

Şair şiirde imge, benzetme ve tekrar araçlarını kullanmıştır. Bu açıdan düşüncelerini somutlaştırmaya çalışmış; benzetme yaparak anlamı güçlendirmiş, simgeler kullanarak düşüncelerini aktarmış; kelimeleri tekrar ederek vurgulama yapmıştır.

Dil: ton, üslup, kelime seçimi, söz sanatları

Şiirde ifade dili akıcı ve karmaşıklıktan uzak kelimelerden oluşmaktadır. Şiirin bütününde kendi aralarında kafiyelenen mısralarla şiire akıcılık kazandırılmaya çalışılmıştır. Günlük konuşma dilinde bulunan ifadeler geçmektedir. Öğrencilerin kelime dağarcığını geliştirmek için “vatan, sıradağ,

tarih, hudut, gaza, bayrak, cephe, destan, gazi, rüya, namlu” gibi kelimeler kullanılmıştır. Mecaz anlatımın ağır olduğu bir şiiirdir. Kelime seçimleri herkesin anlayacağı türdendir. Kişiselleştirme ve benzetme gibi söz sanatlarına yer verilmiştir.

“toprağın kara bağrında/ sıra dağlar gibi duranlarıdır” (Kişileştirme/ benzetme)

“şimşek gibi çakan/ sel gibi coşan” (benzetme)

“nehirler gazidir/ dağlar kahraman” (kişileştirme)

Hareket: ölçü, durak, akıcılık, ritim

Şiir 11’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Akıcılığı sağlamak için kafiyele ve rediflere yer verilmiştir. Tonlamalara dikkat ederek okunması gereken bir şiiirdir. Dikkat çekilmesi gereken yerler bulunduğu için yavaş ve anlamlı okunmalıdır.

a ... bağrında

b ... duranlarıdır

a ... uğrunda

b ... verenlerindir

“ında”: redif “ğr”: tam kafiye

c ... ocaklarından

c ... ırmaklarından

c ... bayraklarından

b ... vuranlarıdır

“larından”: redif “ak”: tam kafiye

Kafiye şeması bakımından düz kafiye kullanılmıştır. Şiirde dörtlükleri birbirine bağlayan mısralar da kendi arasında kafiyeleşmiştir.

Anlatıcı: dışarıdan biri, şairlerden biri, karakter (ler)

Şiirde konuşan kişi şairin kendisidir. Şair dışında başka bir karakter konuşturulmamıştır. Bizzat bir ara iletici olmadan birinci ağızdan aktarım yapılmıştır. Şiirde destansı bir dil kullanılmıştır.

Amaç: şiir açıklamaya mı, tanımlamaya mı, ikna etmeye mi çalışıyor?

Şair vatan sevgisini ve tarihin önemini anlatmayı amaçlamıştır.

Ses: sözün ezgisi, asonans, aliterasyon, yansıma sözcükler

Şiirde sözün ezgisi kafiye ve redifli cümlelerin belli bölümlerde sistemli bir şekilde kullanılmasıyla, sağlanmıştır.

“İleri atılıp sellercesine

Göğsünden vurulup tam ercesine”

Konu: fikirler, olaylar, hikâye, kişi (ler)

Şiirin konusu vatan sevgisinin önemidir. Ana duygu ise, vatana ve tarihe bağlılığın önemiyle ilgilidir.

Şiir 6. Sınıf Türkçe ders kitabında “Millî Mücadele ve Atatürk” teması içerisinde işlenmiş; konusu itibariyle ve ana duygusuyla bu temaya uymaktadır.

4.6. İnsan Hakları:

İnsanlığa önem verip,
Bu bildiride yayınlandı.
Bütün insanlık sevinip,
Derin uykudan uyandı.

O evrensel bildiride,
“İnsan Hakları” var, dinle,
bildiriyi okuyalım,
arkadaşım gel seninle.

Tüm insanlar hür doğarlar,
Dil, din, ırk, renk bakımından,
Ayrı bile bulunsalar,
Kaybetmezler haklarından.

Köleliği çirkin bulur,

Özgür olmayı savunur.
İnsanları sevdiğine,
Bütün dünyaya duyurur.

Çarpıtılmaz hiçbir kimse,
İnsanlık dışı cezaya.
Karışamaz hiçbir kuvvet,
Ne almaya ne satamaya.

Hasan ŞEN

Düzen: imla-noktalama, dilbilgisi, şiirsel tür

Şiir imla ve noktalama açısından değerlendirildiğinde nokta, virgül, tırnak işareti gibi noktalama işaretlerinin kullanıldığı cümleleri örneklemektedir. Şiirde bazı devrik cümlelerin bulunduğu göze çarpmaktadır. Şiirin bütününde “insanlık, bildiri, kölelik” gibi isimlere ve “insanlığa, kaybetmezler” gibi kelimelerde ünsüz düşmesi ve ünlü düşmesi gibi çeşitli ses olaylarının örneklerine yer verilmiştir. Şair, bir öğüt, eğitici, öğretici anlam veren şiir kaleme almıştır. Şiirde belirli bir amacı yansıtmak ya da bir konuda öğüt vermek amaçlanmıştır. Bundan dolayı şiirin türü didaktik şiir olarak geçmektedir. Eğitici- öğretici yanı olan şiir Hasan Şen tarafından kaleme alınmıştır.

Desen: yapı, içeriğin düzenlenmesi (mekana göre, kronolojik, düzensiz)

Şiirin geneline bakıldığında belirgin bir kıta düzeninin olduğu görülmektedir. Bununla birlikte eğitici ve öğretici, uyarıcı nitelik taşıyan ifadeler de yer almaktadır. Şiirde mısralar arasında ölçü uyumu vardır. Şiirde kafiyeler ve redifler mevcuttur.

Araçlar: imgeler, benzetmeler, simgeler, tekrarlar ve dahası

Şiirin bütününde anlatılmak istenen şey insan haklarının önemidir. Şiirde insan hakları, kölelik ve özgürlükle ilgili mesajlar mevcuttur. Diğer kısımlarda da buna bağlı olarak farklı alt mesajlar aktarılmıştır. Bu da didaktik ifadelerin temelini kuvvetlendirmiştir. Şiirde doğrudan bir dil kullanılmıştır.

Dil: ton, üslup, kelime seçimi, söz sanatları

Şiirde ifade dili akıcı ve karmaşıklıktan uzak kelimelerden oluşmaktadır. Şiirin bütününde kendi aralarında kafiyelenen mısralarla şiire akıcılık kazandırılmaya çalışılmıştır. Günlük konuşma dilinde bulunan ifadeler geçmektedir. Öğrencilerin kelime dağarcığını geliştirmek için “evrensel, insan hakları, hür, dil, din, ırk, kölelik, özgürlük, ceza” gibi kelimeler kullanılmıştır. Kelime seçimleri herkesin anlayacağı türdendir.

Hareket: ölçü, durak, akıcılık, ritim

Şiir 8’li hece ölçüyle yazılmıştır. Akıcılığı sağlamak için bölümlerde kafiye ve rediflere yer verilmiştir. Tonlamalara dikkat ederek okunması gereken bir şiirdir.

a ... verip

b ... yayınlandı

a ... sevinip

b ... uyandı

“ip/andı”: redif

c ... bildiride

c ... dinle

ç ... okuyalım

c ... seninle

“e”: yarım kafiye

Kafiye şeması bakımından düz kafiye kullanılmıştır. Şair, bazı dörtlüklerde rediften bazı dörtlüklerde de kafiye den yararlanarak akıcılığı sağlamıştır.

Anlatıcı: dışarıdan biri, şairlerden biri, karakter (ler)

Şiirde konuşan kişi şairin kendisidir.

Amaç: şiir açıklamaya mı, tanımlamaya mı, ikna etmeye mi çalışıyor?

Şair evrensel açıdan insan haklarının önemini anlatmayı amaçlamıştır.

Ses: sözün ezgisi, asonans, aliterasyon, yansıma sözcükler

Şiirde sözün ezgisi kafiyeli ve redifli cümlelerin belli bölümlerde sistemli bir şekilde kullanılmasıyla, sağlanmıştır.

Konu: fikirler, olaylar, hikâye, kişi(ler)

Şiirin konusu evrensel anlamda insan haklarının önemini aktarılmasıdır. Ana duygu ise, insan hakları ve buna olan bağlılık olarak özetlenebilir. Bununla birlikte kölelik ve özgürlükle ilgili bilgiler de vurgulanmıştır.

Şiir 6. Sınıf Türkçe ders kitabında “Hak ve Özgürlükler” teması içerisinde işlenmiş; konusu itibarıyla ve ana duygusuyla bu temaya uymaktadır.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Şiir, yazılı türler arasında dilin edebî ve estetik yönünü güçlü şekilde öne çıkaran türlerden biridir. Şiir, düşünce ve dil varlığı ile edebiyat dünyasının en önemli türlerindendir. İçerisinde bulunan dil ve kültür dokusu derin hisler taşıyan özellik taşımaktadır. Şiir, gerçek anlamda, dil kullanımlarının okurda uyandırdığı hisler anlamına gelmektedir. Bunun derin duygularla ifade edilmesi yeni düşünce, fikir ve yansıtma duygusu içerdiği anlaşılmaktadır. Şiirin en önemli dinamiği de budur. Türk kültürünün en etkili ve kalımlı imge dokusunu ise, şiir türünün oluşturduğunu yukarıdaki konu öbeğinde görmek mümkündür. Sonuç olarak, yaşadığımız kültür ve dil Türk kavramının izlerini taşımaktadır. Bunun aktarılması, öğretilmesi ve planlı bir şekilde sunulması büyük önem taşımaktadır. Bu noktada dili aktarmada çeşitli araçlar kullanılır. Bunlardan biri de şiirdir. Kullanım sahası geniş olan şiir, kültürün yazılı ve sözlü halinin duyguyla birleşerek aktarımının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın temelinde ele alınan problem, şiirin Türkçe eğitiminde yeri ve şiirin öğrencilere nasıl öğretilceği gibi sorulara cevap aranmaktadır. Türkçe eğitiminde ve öğretiminde süreç içerisinde farklılıklar meydana gelmiştir. Bu da öğretim yaklaşımlarını ve eğitim politikalarını etkilemiştir. Bununla birlikte eğitim ve öğretim faaliyetleri yeni boyutlar kazanmıştır. Türkçe eğitimindeki temel amaç ana dilin yeterliliklerini kazandırmak; doğru kullanımını sağlamak ve çağın ihtiyaçlarına cevap verecek potansiyelde bireyler yetiştirmektir.

Araştırmalar ışığında 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirlerin öğretim açısından uygun olup olmadığı, dilbilgisi kurallarına uygunluk, ses olaylarını örneklendirme ve ait oldukları temalar açısından değerlendirmeleri yapılmıştır. Çalışmada 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirlerin daha çok didaktik türde olmakla birlikte, epik şiire de örnek olabilecek bir şiire yer verildiği görülmüştür. Şiirlerin tamamının sade ve anlaşılır bir dille yazılmış şiirler olduğu, hece ölçüsüne sahip olanlarla birlikte serbest ölçüyle kaleme alınan şiirler de vardır. Seçilen şiirlerde ağırlıklı olarak benzetme söz sanatının yer aldığı şiirlerdir.

6. ÖNERİLER

Araştırma, ortaokul 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirlerin şiirsellik, dil bilgisi kuralları ve temalar açısından değerlendirilmesi üzerine odaklanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre ders kitaplarındaki şiirlerin çeşitlendirilmesi, öğrencilerin duygusal ve dil gelişimlerine uygun olarak seçilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Bu bağlamda ortaokul ders kitaplarına seçilecek şiirlere yönelik aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- Ders kitaplarında yer alan temalara günümüzün önemli şairlerinin şiirleri de eklenebilir.

- Eğitim dönemi içerisinde belirli aralıklarla tüm öğrencilerin katılım sağlayabileceği şiir yazma etkinliği düzenlenebilir. Bu etkinlikler neticesinde öğrenciler yazdıklarıyla ilgili geri bildirim alabileceklerdir.

- Teknolojinin getirdiği imkânlar açısından bakıldığında, okul içinde veya okullara arası çevrimiçi şiir okuma etkinliği yapılabilir. Bu sayede şiir okuma etkinliği sadece sınıf içi bir aktivite olmaktan çıkıp daha çok öğrenciye sosyal ve duygusal zekâlarını geliştirebilecekleri bir etkinlik olarak sunulabilir.

- Araştırmada genel olarak görüldüğü üzere öğretici şiir metinlerinin yanı sıra farklı türde şiirlere de yer verilebilir.

- Okulun internet sitesinde ya da başka bir platformda öğrencilerin yazdıkları şiirlerin yer aldığı dijital bir şiir kütüphanesi oluşturulabilir. Bu kütüphane öğrencilerin şiirlerini paylaşmalarına ve sosyal etkileşimlerinin artmasına katkı sağlayabilir.

- Şiir öğretimi konusunda öğretmenlerin bilgi ve becerilerini arttırmak amacıyla hizmet içi eğitimler ve seminerler düzenlenebilir.

7. KAYNAKLAR

(Bu tez çalışmasında APA 7th Edition atıf sistemi kullanılmıştır.)

- Aksan, D. (2000). *Her yönüyle dil: Ana çizgileriyle dilbilim*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2005). *Şiir dili ve Türk şiir dili*. Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2011). *Cumhuriyet döneminden bugüne örneklerle şiir çözümlemeleri*. Bilgi Yayınevi.
- Aktaş, Ş., & Gündüz, O. (2008). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Akçağ Yayınları.
- Akyol, H. (2006). *Yeni programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri*. Kök Yayıncılık.
- Alvan, T. (2008). *Ben de şiir yazabilirim*. Kelime Yayınları.
- Anday, M. C. (1994). *İmge ormanları*. Adam Yayınları.
- Aristoteles. (2007). *Poetika*. İstanbul: Can Yayınları.
- Burke, J. (2011, April 23). *Elements of a poem*. <http://www.englishcompanion.com/pdfDocs/poemkgwfound.pdf>
- Bülbül, M. (2007). *Türk kültürünün imge dokusu: Şiir*. *Turkish Studies*, 12 (2), 93-106.
- Cemiloğlu, M. (2001). *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. Alfa Basım Yayım.
- Cengiz, M. (2009). *İmge nedir? Şiirden* Yayınları.
- Coşkun, M. V. (2008). *Türkçenin ses bilgisi*. IQ Kültür Sanat Yayınları.
- Çetin, N. (2009). *Şiir çözümleme yöntemi*. Öncü Kitap.
- Demirel, Ö. (2004). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2005). *Eğitim sözlüğü*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demir, M., & Duman, B. (2004). *Şiir okumaya dayalı Türkçe öğretimi*. *İlmi Araştırmalar Dergisi*, 17(1), 89-98.
- Günay, D. (2007). *Metin bilgisi*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Gülyüz, H. (2003). *Yaratıcı çocuk edebiyatı*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Karatay, H. (2011). *Okuma eğitimi*. Berikan Yayınevi.
- Kantemir, E. (1997). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Engin Yayınevi.
- Kavcar, C. (1994). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Kıran, A., & Kıran, Z. (2007). *Yazınsal okuma süreçleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Kıbrıs, İ. (2002). *Uygulamalı çocuk edebiyatı*. Eylül Kitap ve Yayın Evi.
- Kıbrıs, İ. (2006). *Çocuk edebiyatı*. Tekağaç Eylül Yayınları.
- Kırkoğlu, S. R. (2004). *Anlatı sanatının olmazsa olmazı*. *Kitaplık Dergisi*, 74, 76-77.
- Linaberger, M. (2004). Poetry top 10: A foolproof formula for teaching poetry. *The Reading Teacher*, 58(4), 366-372.

- Millî Eğitim Bakanlığı. (2007). *İlköğretim Türkçe (6-7-8. sınıflar) dersi öğretim programı* (Düzeltilmiş internet baskısı).
- MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu (6-7-8. sınıflar)*. Devlet Kitapları Genel Müdürlüğü.
- Necatigil, B. (2012). *Bile yazdı*. Yapı Kredi Yayınları.
- Oral, G. (2008). *Yine yazı yazıyoruz*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Özdemir, E. (2007). *Yazınsal türler*. Bilgi Yayınevi.
- Özünlü, Ü. (2001). *Edebiyatta dil kullanımları*. Multilingual Yayınları.
- Sartre, J. P. (2006). *İmgelem*. İthaki Yayınları.
- Sever, S. (1996). *Türk dili ve edebiyatı öğretimi*. Milli Eğitim Dergisi, 69.
- Sever, S. (2000). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Anı Yayıncılık.
- Sever, S. (2007). *Çocuk ve edebiyat*. Kök Yayıncılık.
- Şahin, D., & Bayramoğlu, C. D. (2015). *Türkçe öğretim programının metin tür ve tema seçimi bakımından değerlendirilmesi*. *International Periodical for the Languages, Literature, and History of Turkish or Turkic*, 11(3), 2095-2130.
- Şimşek, T., & diğerleri. (2011). *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı*. Grafiker Yayınları.
- Şirin, M. R. (1998). *99 soruda çocuk edebiyatı*. Çocuk Vakfı Yayınları.
- Temizyürek, F., & Balcı, A. (2007). *Cumhuriyet dönemi ilköğretim okulları Türkçe programları*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Temizkan, M. (2010). *Türkçe öğretiminde yaratıcı yazma becerilerinin geliştirilmesi*. TÜBAR, XXVII.
- Türk Dil Kurumu. (1998). *Türkçe sözlük*. TDK Yayınları.
- Yalçın, A., & Aytaş, G. (2005). *Çocuk edebiyatı*. Akçağ Yayınları.
- Yavuz, H. (1987). *Yazın üzerine*. Bağlam Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Zolkovski, A. (1987). *Şiir*. *Adam Sanat Dergisi*, 19, 45-55.